

## **AINEVALDKOND**

### **“Sotsiaalained”**

#### **Sotsiaalvaldkondlik pädevus**

Ainevaldkonna õppeainete õpetamise eesmärk põhikoolis on kujundada õpilastes eakohane sotsiaalvaldkondlik pädevus: suutlikkus mõista ühiskonnas toimuvate muutuste põhjusi ja tagajärgi; tunda ning austada inimõigusi ja demokraatiat; vallata teadmisi kodanikuõigustest ja -vastutusest ning käituda nendega kooskõlas; ära tunda kultuurilist eripära; järgida üldtunnustatud käitumisreegleid; olla huvitatud oma kogukonna, rahva, riigi ja maailma arengust; kujundada oma arvamust ning olla aktiivne ja vastutustundlik kodanik; tunda ja kasutada lihtsamaid sotsiaalteaduste uurimismeetodeid; tunda huviümbritseva maailma vastu.

Sotsiaalainete õpetamise kaudu taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- 1) mõistab ühiskonnas toimuvate muutuste põhjusi ja tagajärgi;
- 2) valdab adekvaatset minapilti, oskab analüüsida oma võimalusi ja kavandab neist lähtuvalt tulevikuplaane;
- 3) tunneb ning austab demokraatiat ja inimõigusi, teab kodanikuõigusi ja -kohustusi, järgib üldtunnustatud käitumisreegleid ning on seaduskuulekas;
- 4) huvitub iseenda, oma kogukonna, rahva ja maailma arengust, kujundab oma arvamust ning mõistab oma võimalusi olla aktiivne ja vastutustundlik kodanik;
- 5) tunneb lihtsamaid uurimismeetodeid ja kasutab neist mõnda õppes;
- 6) teadvustab kultuurilist eripära ning suhtub lugupidavalt individuaalsetesse, kultuurilistesse ja maailmavaatelistesse erinevustesse juhul, kui need pole inimväärikust alandavad;
- 7) käitub üldtunnustatud sotsiaalsete normide ja suhtlemistavade järgi, mis aitavad toime tulla eakaaslaste hulgas, perekonnas, kogukonnas ning ühiskonnas, väärtustades neid;
- 8) on omandanud teadmisi ja oskusi enesekontrolli, enesekasvatuse, oma võimete arendamise, tervist tugevdava käitumise ja tervisliku eluviisi kohta ning suhtub positiivselt endasse ja teistesse;

#### **Ainevaldkonna õppeained**

Ainevaldkonna õppeained on ajalugu, ühiskonnaõpetus ja inimeseõpetus.

Ajalugu õpitakse alates 5. klassist, inimeseõpetust 2. klassist ning ühiskonnaõpetust 4.klassist.

Sotsiaalainete nädalatundide jaotumine klassiti on järgmine:

I kooliaste inimeseõpetus-2 nädalatundi

II kooliaste inimeseõpetus-2 nädalatundi, ajalugu- 4 nädalatundi,

ühiskonnaõpetus-1 nädalatund

III kooliaste inimeseõpetus-2nädalatundi, ajalugu-6nädalatundi, ühiskonnaõpetus-2 nädalatundi

### **Ainevaldkonna kirjeldus ja valdkonnasisene lõiming**

Sotsiaalainetes käsitletakse inimese ja ühiskonna toimimist minevikus ning tänapäeval. Sotsiaalainete vahendusel kujundatakse õpilastes oskusi näha ühiskonna arengus põhjusetagajärje seoseid ning teha teadlikke valikuid, lähtudes ühiskonnas kehtivatest väärtustest ja moraalinormidest. Õppe vältel kujundatakse õpilastes tahet toimida kõlbelise ja vastutustundliku ühiskonnaliikme ning isiksusena. Valdkonnasisese lõiminguga taotletakse, et õpilane areneks terviklikuks isiksuseks, kes suhtub endasse ja teistesse positiivselt, arvestab kaasinimesi, lähtub oma tegevuses üldinimlikest väärtustest ning näeb ja mõistab ühiskonnas toimuvat.

**Ajalugu** õppides omandavad õpilased kultuuriruumis orienteerumiseks vajalikke teadmisi oma kodukoha ja maailma minevikust ning kultuuripärandist. Aine vahendusel suunatakse õpilane teadvustama, analüüsima ja kriitiliselt hindama ning tõlgendama minevikus aset leidnud sündmusi ja protsesse, nende omavahelisi seoseid ja seoseid tänapäevaga ning ajaloosündmuste erineva tõlgendamise põhjusi. Ajalooõpetus aitab kaasa teistes õppeainetes õpitava tervikuks sidumisele ning kujundab oskust mõista minevikunähtuste mõjul toimuvat arengut. Inimeseõpetus lõimib õppesisu kõigis kooliastmeis, toetades õpilase toimetulekut eakaaslaste hulgas, peres, kogukonnas ja ühiskonnas ning aitab õpilasel kujuneda sotsiaalselt küpseks ja teovõimeliseks isiksuseks.

**Inimeseõpetuse** üldeesmärk on aidata kaasa õpilase sotsiaalses elus vajalike toimetulekuoskuste arengule, mille elluviimiseks kujundatakse õpilases terviklikku isiksust, sotsiaalset kompetentsust, terviseteadlikkust ja ausust, hoolivust, vastutustunnet ning õiglust. Inimeseõpetuse kaudu kujundatakse esmased teadmised ja hoiakud soolise võrdsuse osas.

**Ühiskonnaõpetuses** omandavad õpilased sotsiaalse kirjaoskuse: teadmised, oskused ja hoiakud ühiskonnas toimimiseks ning vastutustundlike otsuste tegemiseks. Õppeaine üldeesmärk on luua eeldused kodanikuidentiteedi ja ühiskonna sidususe tugevdamiseks ning aktiivse kodaniku kujunemiseks.

**Kõik sotsiaalvaldkonna ained** on toeks, et õpilasel areneks suutlikkus analüüsida oma käitumist ja selle tagajärgi, sobival viisil vältida oma tundeid, aktsepteerida inimeste erinevusi ning arvestada neid suheldes; ennast kehtestada, seista vastu ebaõiglusele viisil, mis ei kahjusta enda ega teiste huve ega vajadusi. Sotsiaalvaldkonna õppeainete kaudu õpitakse tundma ning järgima ühiskondlikke väärtusi, norme ja reegleid, omandatakse teadmisi, oskusi ja hoiakuid sotsiaalselt aktsepteeritud käitumisest ning inimeste vastastikustest suhetest, mis aitavad kaasa tõhusale kohanemisele ja toimetulekule perekonnas, eakaaslaste hulgas, kogukonnas ning ühiskonnas. Sotsiaalainete kaudu kujundatakse alus maailmavaatelise mitmekesisusega arvestamiseks ning valmisolek dialoogiks erinevate maailmavaadete esindajatega. Sotsiaalainetes käsitletavate õppeteemade kaudu kujundatakse õpilastes esmane valmisolek märgata naiste ja meeste ebavõrdsust ühiskonnas ja aidata kaasa soolise võrdsuslikkuse edendamisele. Kõigi sotsiaalvaldkonna õppeainete seisukohalt on tähtis inimese koostööoskus ja töötamine rühmas., kes omab oskusi ja on valmis ühiskonnaellu sekkuma ning selles osalema.

### **Üldpädevuste kujundamine ainevaldkonna õppeainete**

Sotsiaalainete valdkonna õppeainete õppimise kaudu kujundatakse õpilastes kõiki riiklikus õppekavas kirjeldatud üldpädevusi. Pädevustes eristatava nelja omavahel seotud komponendi – teadmiste, oskuste, väärtushinnangute ning käitumise – kujundamisel on kandev roll õpetajal, kelle väärtushinnangud, suhtlemis- ja sotsiaalsed oskused loovad sobiliku õpikeskkonna ning mõjutavad õpilaste väärtushinnanguid ja käitumist.

**Kultuuri- ja väärtuspädevus ning sotsiaalne ja kodanikupädevust** toetavad kõik ainevaldkonna õppeained erinevate rõhuasetuste kaudu. Suutlikkust mõista humanismi, demokraatia ja ühiskonna jätkusuutliku arengu põhimõtteid ning nendest oma tegutsemises juhendada toetavad ajalugu ja ühiskonnaõpetus. Kõik sotsiaalained süvendavad lugupidavat suhtumist erinevatesse maailmavaatelistesse tõekspidamistesse. Oskus seista vastu kesksete normide rikkumisele ning sotsiaalse õigluse ja eri soost inimeste võrdse kohtlemise põhimõtete järgimine on üks õppekava üldeesmärke, mille kujundamisel on suurem rõhk ühiskonnaõpetusel ja inimeseõpetusel.

**Enesemääratluspädevus** aluseks on suutlikkus mõista ja hinnata iseennast; hinnata oma nõrku ja tugevaid külgi ning arendada positiivset suhtumist endasse ja teistesse; järgida tervislikke eluviise; lahendada tõhusalt ja turvaliselt iseendaga, oma vaimse, füüsilise, emotsionaalse ning sotsiaalse tervisega seonduvaid ja inimsuhetes tekkivaid probleeme. Pädevuse kujundamist toetab peamiselt inimeseõpetus, ent rahvusliku, kultuurilise ja riikliku enesemääratluse kujundajana teisedki valdkonna õppeained.

**Õpipädevus.** Iga sotsiaalvaldkonna õppeaine kujundab suutlikkust organiseerida õpikeskkonda ning hankida õppimiseks vajaminevaid vahendeid ja teavet, samuti oma õppimise plaanimist ning õpitu kasutamist erinevates kontekstides ja probleeme lahendades. Õppetegevuse ja tagasiside kaudu omandavad õppijad eneseanalüüsi oskuse ning suudavad selle järgi kavandada oma edasiõppimist.

**Suhtluspädevus.** Kõik valdkonna õppeained kujundavad suutlikkust ennast selgelt ja asjakohaselt väljendada erinevates suhtlusolukordades; lugeda ning mõista teabe- ja tarbetekste ning ilukirjandust; kirjutada eri liiki tekste, kasutades kohaseid keelevahendeid ja VMG õppekava ainevaldkond „Sotsiaallained“ põhikoolis 6 sobivat stiili; väärtustada õigekeelsust. Väljendusrikast keelt taotleavad kõik valdkonna õppeained

**Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus.** Kõik valdkonna õppeained toetavad oskust kasutada erinevaid ülesandeid lahendades matemaatikale omast keelt, sümboleid ning meetodeid kõigis elu- ja tegevusvaldkondades. Õpitakse eristama sotsiaalteadusi loodusteadustest (sh mõistma nendes kasutatavate uurimismeetodite eripära). Õpitakse otsima teavet, kasutades tehnoloogilisi abivahendeid, ja tegema saadud teabe alusel tõendus põhiseid otsuseid.

**Ettevõtlikkuspädevus.** Ennekõike ühiskonnaõpetus, kuid ka teised valdkonna õppeained õpetavad nägema probleeme ja neis peituvaid võimalusi, seadma eesmärged, genereerima ideid ning neid ellu viima. Aineõpetuse kaudu kujundatakse algatusvõimet ja vastutustunnet, et teha eesmärkide saavutamiseks koostööd; õpitakse tegevust lõpule viima, reageerima paindlikult muutustele, võtma arukaid riske ning tulema toime ebakindlusega; õpitakse ideede teostamiseks valida sobivaid ja loovaid meetodeid, mis toetuvad olukorra, enda suutlikkuse ja ressursside adekvaatsele analüüsile ja tegevuse tagajärgede prognoosile ning on kooskõlas eesmärkidega. Ainekavasid läbivad projektid: “Mihklilaat”, “Jõululaat”, “Kevadlaat”.

Algatamine ja kaasamine Teeb ettepanekuid ja algatab tegevusi loovtööde ja projektipäevade raames noorte riskikäitumise temadel ja terviseteadlikkuse tõstmiseks, koolis või ühiskonnas

ettetulevate tervisealaste probleemide ennetamisel ja lahendamisel (teeb ettepanekuid spordi- ja tervisepäevade tegevusteks jne). Teeb ettepanekuid karjääri- ja ametite päevade läbiviimiseks, vilistlaste ja lapsevanemate kutsumiseks tundidesse. Kaasab tegevustesse teisi. Juhendamisel jagab rolle vastavalt kaaslaste huvidele, soovidele ja tegevuse eesmärkidele. Väärtustab kaaslaste erinevusi.

Teadusmõisteline mõtlemine Eristab tavakogemusel põhinevat ja teaduslikku teadmist tervisevaldkonnas ja erinevate teabeallikate usaldusvääruse hindamisel. Seostab õpitud ja oskab kasutada teadmisi suhtlussituatsioonides grupitöös (konsensuse ja kompromissi leidmisel, suhete alustamisel ja hoidmisel, konfliktisituatsioonides, stressiolukordades jne.)

Emotsioonidega toimetulek Tunneb ära oma emotsioonid, vajadusel reguleerib neid ning oskab teiste tundeid mõista ja empaatiat väljendada. Oskab kasutada lihtsamaid emotsioone reguleerivaid võtteid konflikti- ja stressiolukorras. Oskab tõlgendada teiste emotsioone. Teadvustab oma emotsioone edu ja ebaedu korral eesmärkideni jõudmise õppimisel, kasutab olukorrale kohaseid viise nendega toimetulekuks. Valib konteksti sobiva suhtlemisregistri kiusamise ja vägivalda korral, riskikäitumise situatsioonidest hoidumiseks. Oskab oma emotsioone ära tunda kiindumussuhete loomisel ja hoidmisel, stressi- ja kriisiolukordades. Oskab tõlgendada teiste emotsioone ka suhtlemisel veebis, ja telefonis. Oskab küsida abi enda ja teiste jaoks emotsionaalselt keerulistest olukordades

Planeerimine Oskab püstitada lähemaid ja kaugemaid eesmärke oma elutee kujundamisel ja planeerida eesmärkide elluviimiseks tegevusi. Oskab suurema eesmärgi saavutamiseks reastada väiksemad vaheetapid, planeerida aega ja vajadusel plaane korrigeerida. Oskab kirjeldada ka erinevate gruppide ühiseid eesmärke ning enda tegevust ühise eesmärgi saavutamiseks. Oskab püstitada eesmärke oma tervise seisundi parandamiseks ja planeerida nende eesmärkide elluviimiseks tegevusi (toitumine, liikumine, trennipäevik).

Loovus Oskab tegutseda olukordades, kus on vaja pakkuda erinevaid lahendusi (ajurünnakud, väitlemine, digivahendite kasutamine üleseannete täitmisel, rollimängud jne) Oskab leida nähtuste, teadmiste ja ideede vahel seoseid ja sarnasusi rühmatööde tegemisel, esseede kirjutamisel, rollimängudes jne.

Probleemi-lahendus Oskab hinnata lõpptulemust rühmas konsensuse või kompromissi leidmisel ja selgitada lahenduskäiku ning erinevate lahenduste kohasust. Teab, mida soovib saavutada ja valib sobiva käitumisviisi riskikäitumise vältimisel ja tervisealaste teadmiste ja oskuste kasutamisel. Otsib ja leiab viise oma vaimsete, füüsiliste ja sotsiaalsete

terviseprobleemide lahendamiseks. Lahendab iseseisvalt jõukohaseid probleeme. Vajaduse korral otsib abi probleemi lahendamiseks.

Kultuuri mõistmine Oskus mõista ja analüüsida kultuuride märgatavate ja varjatute erinevuste ja sarnasuste taga olevaid tegureid. Mõistab, et väline erinevus ei tähenda alati seesmist erinevust, nagu ka väline sarnasus ei tugine alati seesmisele sarnasusele. Teostab ennast kultuuri kandja ja kujundajana. Väärtustab kultuurilisi erinevusi. Valib paindlikult ja mõistvalt sobivad suhtlemis- ja käitumisviisid, väärtustades kultuurilist erinevust.

Autonoomne motivatsioon Oskab iseseisvalt oma motivatsiooni suunata, et jõuda oma valitud eesmärkideni elus ja saavutada õnnelik ja rahulolev elu, terved ja tugevad suhted ning tugev vaimne, füüsiline ja sotsiaalne tervis. Püsib enda jaoks raskete või igavate tegevuste ja ülesannete juures.

**Digipädevus-** INFO (II - 1.1. Info otsimine ja sirvimine, II - 1.2. Info hindamine, II - 1.3. Info salvestamine ja taasesitamine)

- SUHTLUS (II - 2.1. Suhtlemine digivahenditega)
- SISULOOME (II - 3.1. Digitaalne sisuloome, II - 3.3. Autoriõigus ja litsentsid)
- TURVALISUS (II - 4.2. Isikuandmete kaitsmine)

Tehnoloogia ja innovatsioon – õpib kasutama arvutit ja mobiiltelefoni info otsimiseks, õppematerjali paremaks omandamiseks ja kinnistamiseks.

### Sisuloome

Õpilane: 1) loob, vormindab, salvestab ning vajaduse korral prindib kokkulepitud formaatides digitaalset materjali (sh referaat, plakat, kuulutus, esitlus), järgides etteantud kriteeriume;

2) kopeerib fotosid, videoid ja helisalvestisi andmekandjale (nii füüsilisele kui ka virtuaalsele)

3) reflekteerib oma õpikogemust sobivas digikeskkonnas.

Õpilane:

1) kasutab uute teadmiste loomiseks olemasolevat digitaalset avatud õppevara;

2) täiendab teiste tehtud digitaalset muudatusettepanekuid (nt kommentaarid, muutuste jälitamine jne) arvestades oma materjale

Uut sisu luues arvestab õpilane autoriõiguse ja intellektuaalomandi kaitse häid tavasid ning võimalikke litsentsitingimusi.

## Info haldamine

Õpilane leiab erinevatest teabeallikatest vajalikku teavet, rakendades selleks erinevaid teabeotsingumeetodeid: märksõnaotsing, järjestamine, filtreerimine, sildipilv.

Õpilane: 1) leiab internetist ja vajaduse korral kopeerib tekstifaili või esitluse erinevas formaadis digitaalset materjali ning töötleb seda etteantud nõuete kohaselt; 2) mõistab teabe kriitilise hindamise vajalikkust, hindab teabeallikate objektiivsust ning leiab vajaduse korral sama teema kohta alternatiivset vaatenurka esindavaid allikaid;

3) teeb vahet faktil ja arvamusel.

## Probleemilahendus

Õpilane tuvastab ja lahendab iseseisvalt (vajaduse korral juhendi järgi) lihtsamaid probleeme, mis tekivad, kui digivahendid, programmid või rakendused ei tööta.

Õpilane: 1) hindab valitud digivahendi või rakenduse sobivust, lähtudes selle funktsionaalsusest; 2) soovitab koostööülesannetes rühmale digivahendeid ja töötab rühma valitud vahendiga.

Õpilane kasutab digivahendeid sihipäraselt, et esitada ja lahendada ennast või teisi huvitav ülesanne.

Õpilane: 1) suunab oma digitehnoloogiaalast õppimist, kasutades juhendaja abi; 2) hoiab end kursis digitehnoloogia uute arengusuundadega, lähtudes vajadusest.

## **Õppeaine lõimingu võimalused teiste ainevaldkondadega**

**Elukestev õpe ja karjääri planeerimine.** Kujundatakse iseseisva õppimise oskus, mis on tähtis alus elukestva õppe harjumuste ja hoiakute omandamisele. Sotsiaalainete kaudu kujundatakse hoiakuid, mida on õpilasele vaja tulevases tööelus. Õpilastele tutvustatakse sotsiaalvaldkonnaga enim seotud ameteid, erialasid ja edasiõppimisvõimalusi. Kujundatakse arusaama ühiskonnas toimuvate muutuste põhjustest ja tagajärgedest ning sellest, mil moel mõjutavad need õpilase valikuid ja tulevikku määravaid otsuseid. Erinevate õppetegevuste kaudu saavad õpilased ülevaate tööturu üldisest olukorrast ja tulevikuprognosidest, tööõigusest, erinevatest töödest eri tegevusvaldkondade ameti- ja kutsealadel ning kasutada

seada infot nii tulevast õpitavat eriala valides kui ka pikemaajalist karjääri plaanides. Erinevaid ameteid ja elukutseid tutvustades pööratakse tähelepanu töö iseloomule, töökeskkonnale, töötingimustele ning vajalikele teadmistele, oskustele ja isiksuseomadustele. Õpe annab õpilasele teadmised sellest, et erinevate tööde tegemisel on erinevad nõuded ja töötingimused. Õpilast juhatakse analüüsima, millised on tema eeldused huvipakkuva töö tegemiseks, sh sobiv terviseseisund, füüsiline vorm, füsioloogilised eeldused. Õpilane hakkab analüüsima oma võimeid, oskusi ja väärtusi ning seostama neid tulevase haridustee ja tööelu valikutega, koostades esmase karjääriplaani.

**Keskkond ja jätkusuutlik areng.** Toetatakse õpilase kujunemist sotsiaalselt aktiivseks, vastutustundlikuks ja keskkonnateadlikuks inimeseks, kes püüab leida lahendusi keskkonnaja inimarengu küsimustele, pidades silmas nende jätkusuutlikkust.

**Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus.** Toetatakse õpilase kujunemist aktiivseks ning vastutustundlikuks kogukonna- ja ühiskonnaliikmeks, kes mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid ja mehhanisme ning kodanikualgatuse tähendust, on ühiskonda lõimitud, toetub oma tegevuses riigi kultuuritraditsioonidele ja arengusuundadele ning on kaasatud kohaliku kogukonda käsitlevate otsuste tegemisse.

**Kultuuriline identiteet.** Toetatakse õpilase kujunemist kultuuriteadlikuks inimeseks, kes mõistab kultuuri osa inimeste mõtte- ja käitumistaadi kujundajana ja kultuuride muutumist ajaloo vältel ning kellel on ettekujutus kultuuride mitmekesisusest ja kultuuriga määratud elupraktika eripärast nii ühiskonna ja terviku tasandil (rahvuskultuur) kui ka ühiskonna sees (regionaalne, professionaalne, klassi-, noorte- jms kultuur; subkultuur ja vastukultuur) ning kes väärtustab omakultuuri ja kultuurilist mitmekesisust, on kultuuriliselt salliv ning koostööaldis.

**Teabekeskond.** Toetatakse õpilase kujunemist infoteadlikuks inimeseks, kes tajub ja teadvustab ümbritsevat infokeskkonda ning suudab seda kriitiliselt analüüsida ja selles toimida olenevalt oma eesmärkidest ning ühiskonnas omaks võetud kommunikatsioonieetikast.

**Tehnoloogia ja innovatsioon.** Toetatakse õpilase kujunemist uuendusaltiks ja tänapäevaseid tehnoloogiaid eesmärgipäraselt kasutama oskavaks inimeseks, kes tuleb toime kiiresti muutuvast tehnoloogilises elu-, õpi- ja töökeskkonnas.

**Tervis ja ohutus.** Toetatakse õpilase kasvamist vaimselt, emotsionaalselt ja füüsiliselt terveks ühiskonnaliikmeks, kes on võimeline käituma turvaliselt ning kujundama tervet keskkonda. Toetatakse õpilase kujunemist kõlbeliselt arenenud inimeseks, kes mõistab üldinimlikke ja



ühiskondlikke väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, järgib neid koolis ja väljaspool kooli, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse, ning sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires.

### **Õppetegevuse kavandamine ja korraldamine**

Õppetegevust kavandades ja korraldades:

- 1) lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine eesmärkidest, õppesisust ja oodatavatest õpitulemustest ning toetatakse lõimingut teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
- 2) taotletakse, et õpilase õpikoormus (sh kodutööde maht) on mõõdukas, jaotub õppeaasta ulatuses ühtlaselt ning jätab õpilasele piisavalt aega puhata ja huvialadega tegelda;
- 3) võimaldatakse nii üksi- kui ka ühisõpet (iseseisvad, paaris- ja rühmatööd ning teised kooperatiivse õppimise vormid), et toetada õpilaste kujunemist aktiivseiks ja iseseisvaiks õppijaiks ning loovaiks ja kriitiliselt mõtlevaiks ühiskonnaliikmeiks;
- 4) kasutatakse diferentseeritud õppeülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud käsitlust ning suurendavad õpimotivatsiooni;
- 5) rakendatakse nüüdisaegseid info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatel põhinevaid õpikeskkondi ning õppematerjale ja -vahendeid;
- 6) arendatakse õpilaste teadmisi, oskusi ja hoiakuid, sealjuures on põhiorhk hoiakute kujundamisel;
- 7) arvestatakse õpilaste võimeid ja suutlikkust, kohalikku eripära ning muutusi ühiskonnas; 8) kasutatakse mitmekülgset õppemeetodite valikut rõhuasetusega aktiivõppemeetodeile: vestlus, arutelu, diskussioon, juhtumianalüüs, paaristöö, projektõpe, rollimäng, rühmatöö, väitlus, ajurünnak; ajaloolise kujutluse loomine, tegevuspõhine õpe (nt dramatiseeringud, mudelite ja makettide valmistamine, ühistegevus ja vabatahtlik töö, heategevusprojekt);
- 9) luuakse võimalused koostada referaat, ajajoon, õpimapp ja uurimistö, teha praktilisi uurimistöid (nt töö allikate ja kaardiga, töölehtede ja kontuurkaardi täitmine, küsitluse korraldamine, loovtöö/arutluse/arvamusloo kirjutamine, töö esitlemine, infootsing teabeallikatest, infoanalüüs, klassielu reeglite, päevaplaani ja isikliku eelarve koostamine, statistika ning juriidilise dokumendi lugemine, dokumendiplankide täitmine), osaleda temaatilistes mängudes (nt tarbijakaitse), kriitiliselt analüüsida reklaami, teemakohaseid filme jms;

10) laiendatakse õpikeskkonda: sotsiaal-kultuuriline ja ajaloolis-kultuuriline keskkond (muistised, ehitised), arvutiklass, asutused, muuseumid, näitused, raamatukogu, looduskeskkond, kohaliku omavalitsuse ja riigiasutused, ettevõtted, mittetulundusühingud, arhiivid jm;

11) võimaldatakse siduda õpet koolivälise eluga (kohtuda erinevate inimestega, kaasata vanemaid jne), et kogu ainekäsitus oleks võimalikult elulähedane.

### **Hindamise alused**

Hindamise põhiülesanne on toetada õpilase arengut, et kujuneks positiivne minapilt ja adekvaatne enesehinnang. Ainekavas on kirjeldatud õppeaine õpitulemused kooliastmete kaupa kahel tasemel: üldised õpitulemused õpetamise eesmärkidena ning osaoskuste õpitulemused.

Hinnatakse õpilase teadmisi ja oskusi suuliste vastuste, sh esituste ning kirjalike tööde alusel, arvestades teadmiste ja oskuste vastavust ainekavades taotletavatele õpitulemustele ning õpilase individuaalseid iseärasusi ja mõtlemise arengut.

Hindamisel lähtutakse vastavates põhikooli riikliku õppekava üldosa sätetest. Hoiakute ja väärtuste kohta (nt huvi tundmine, tähtsuse mõistmine, väärtustamine, vajaduste arvestamine, reeglite järgimine) antakse tagasisidet.

Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute ja numbriliste hinnetega. Õpitulemuste hindamise vormid on mitmekesised.

Õpilane peab teadma, mida ja millal hinnatakse, mis hindamisvahendeid kasutatakse ning mis on hindamise kriteeriumid.

Hindamise kriteeriumid ja viiepallisüsteemist erinev hindamise korraldus täpsustakse kooli õppekavas. Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid parandatakse ka õigekirjavead, mida hindamisel ei arvestata. Aineteadmisi ja -oskusi ning hoiakuid hinnates on põhirõhk kujundaval hindamisel

Õpitulemusi hinnates kasutatakse mitmekesiseid ja õpitulemustega vastavuses olevaid vorme, mis sisaldavad suulisi, kirjalikke ja praktilisi ülesandeid. Hindamismeetodite valikul arvestatakse õpilaste vanuselisi iseärasusi, individuaalseid võimeid ning valmisolekut ühe või teise tegevusega toime tulla.

Praktiliste tööde puhul hinnatakse mitte ainult tulemust, vaid ka protsessi kulgu.

Suuliste ja kirjalike ülesannete puhul õpilane:

- 1) selgitab ning kirjeldab mõistete sisu ja nendevahelisi seoseid ;
- 2) selgitab oma arvamusi, hinnanguid, seisukohti ja suhtumisi, seostades neid omandatud teadmistega;
- 3) eristab, rühmitab, võrdleb ja analüüsib olukordi, seisundeid, tegevusi ning tunnuseid lähtuvalt õpitulemustest;
- 4) demonstreerib faktide, mõistete ning seaduspärasuste tundmist, lähtudes õpiülesannete sisust.

Praktiliste ülesannete puhul õpilane: 1) rakendab õpituatsioonis teoreetilisi teadmisi praktiliselt; 2) demonstreerib õpitulemustes määratud oskusi õpituatsioonis; 3) kirjeldab õpitulemustes määratud teadmiste ja oskuste rakendamist igapäevaelus.

### **Kujundav hindamine**

Tähtsal kohal on kujundav hindamine, mis keskendub eelkõige õpilase arengu võrdlemisele tema varasemate saavutustega

### **Teadmiste ja oskuste hindamine kui kokkuvõtivate hinnete alus**

Inimeseõpetuses tähendab hindamine konkreetsete õpitulemuste saavutatuse ja õppija arengu toetamist, kusjuures põhirõhk on õpilase arengu toetamisel, seejuures pakkudes võimalusi enesehindamiseks. Aineteadmiste ja -oskuste kõrval antakse kujundavat tagasisidet ka väärtuste ning hoiakute kohta. Väärtuste ja hoiakute hindamist võimaldavad rollimängud, juhtumianalüüsid ning rühmatöö.

Ajaloo õpitulemuste kontrolli ja hindamise eesmärk on saada ülevaade ajalooõpetuse õpitulemuste saavutatusest ja õpilase individuaalsest arengust .

Õpitulemusi kontrollides tuleb jälgida teadmiste (ajaloolise sõnavara) ja oskuste tasakaalu.

Hindamise vormid sisaldavad **5. klassi ajaloo** suulist ja kirjalikku küsitlust, tööd kaartide, allikmaterjali ja piltidega, loovtööd ning jutustuse kirjutamist, samuti allika usaldusväärsust info edasikandmisel. Üksikfaktide tundmisele tuleb eelistada olulisemate ajalooündmuste ja nähtuste analüüsi nõudvaid ülesandeid. Lühijutu ning kirjelduse puhul hinnatakse ülesehituse loogikat ja terviklikkust, mõistete ning märksõnade sobivust konteksti, stiili ja ainealast õigekirja. 5. klassis ei kontrollita kontrolltöödega enam kui üht õpitud teemat korraga.

**Ühiskonnaõpetuses** tuleb hindamisel II kooliastmes arutlusoskust kujundavaid ja kontrollivaid ülesandeid koostades järgida jõukohasuse põhimõtet märksõnadest lahendamist toetava selgituseni ning täpse juhendini.

Kokkuvõtvaiks hindamiseks sobivad arvamusalgu ja juhtumianalüüs, dokumendi ja kaardi tundmine, avatud ja etteantud vastustega ülesanded, mõiste ja selgituse kokkuviimine, teabe tõlkimine teise vormi (graafikust tabelisse vms) ning info leidmine, kasutamine ja rühmitamine.

### **Füüsiline õpikeskkond**

Kool korraldab valdava osa õpest klassis, kus on:

- 1) mööbli ümberpaigutamise võimalus rühmatöök ja ümarlauavestluseks ning toetavad demonstratsioonivahendid;
- 2) internetiühendus ning audiovisuaalse materjali kasutamise võimalus.

Kool võimaldab:

- 1) korraldada õppe sidumiseks igapäevaeluga õpet ja õppekäike väljaspool klassiruumi (muuseumis, arhiivis, näitusel, raamatukogus jm);
- 2) kasutada klassiruumis ainekava eesmärgi toetavaid õppematerjale ja -vahendeid:
  - a) Eesti Vabariigi põhiseadus;
  - b) ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon;
  - c) ÜRO lapse õiguste konventsioon;
  - d) ajalooatlased, kontuur- ja seinakaardid;
  - e) allikakogumikud, käsiraamatud, erialased teatmeteosed;
  - f) elulooraamatud ja teabekirjandus;
  - g) auvised, digitaliseeritud andmebaasid ja arhiivid;
  - h) illustratiivne pildimaterjal (fotod, karikatuurid);
  - i) IKT-põhised õppematerjalid;
  - j) ajalehed ja ajakirjad;

k) statistilised ja metoodilised materjalid

## **Õppe- ja kasvatuseesmärgid I kooliastmes**

### **Esimese kooliastme lõpus õpilane:**

- 1) väärtustab ennast ja teisi ning teab, et inimesed, nende arvamused, hinnangud ja väärtused on erinevad;
- 2) oskab suhelda ja käituda teisi arvestades ja tehes koostööd, ning sõnastab oma tundeid ja teab, et nende väljendamiseks on erinevaid viise;
- 3) väärtustab hoolivust, ausust, õiglust ja vastutustunnet;
- 4) teab põhilisi käitumisreegleid, arvestab neid ning kirjeldab, mis on õiglane ja ebaõiglane käitumine;
- 5) väärtustab sõprust ja toetavaid peresuhteid armastuse ning vastastikuse toetuse allikana;
- 6) teab, milline on tervislik eluviis ning kuidas hoida füüsilist ja vaimset tervist, ning väärtustab neid;
- 7) mõistab oma õigust keelduda ennastkahjustavast tegevusest ning teab, kuidas ohuolukorras abi kutsuda;
- 8) kirjeldab, mis on lapse õigused ja kohustused, mõistab vastutust oma tegude eest ning planeerib oma aega ja igapäevaseid tegevusi;
- 9) teab, mis on perekond, kodu, kodukoht ja kodumaa,.

## **2.KLASSI INIMESEÕPETUS**

<b>ÕPPESISU JA –TEGEVUS</b>	<b>2.KLASSI LÕPETAJA ÕPITULEMUSED</b>
Mina ja tervis  Tervis. Terve ja haige inimene. Ravimid.  Tervislik eluviis: mitmekesine toit,	E-õppevara Taskutark kasutamine  Kirjeldab oma välimust, huvisid ja tegevusi, mida talle meeldib teha.

<p>piisav uni ja puhkus ning liikumine ja sport.</p> <p>Abi saamise võimalused. Esmaabi</p> <p>Mina ja minu pere</p> <p>Kodu. Koduarmastus.</p> <p>Kodu traditsioonid.</p> <p>Perekond. Erinevad pered.</p> <p>Vanavanemad ja teised sugulased.</p> <p>Pereliikmete tegevus ja rollid.</p> <p>Kodused tööd.</p> <p>Abivalmidus, kohuse- ja vastutustunne.</p> <p>Vanemate ja teiste inimeste töö.</p> <p>Koduümbrus.</p> <p>Naabrid ja naabruskond.</p> <p>Võõras ümbrus ja võõraga kaasaminek.</p> <p>Ohud kodus ja koduümbruses.</p>	<p>Eristab mehi ja naisi.</p> <p>Nimetab, mille poolest ta sarnaneb teistega ja erineb teistest.</p> <p>Väärtustab iseennast ja teisi.</p> <p>Mõistab viisaka käitumise vajalikkust.</p> <p>Kirjeldab, kuidas oma tervise eest hoolitseda.</p> <p>Eristab nakkuslikke ja mittenakkuslikke haigusi.</p> <p>Saab aru, et ravimeid võetakse siis, kui ollakse haige, ning teab, et ravimid võivad olla inimese tervisele ohtlikud.</p> <p>Kirjeldab tervise hoidmise viise: mitmekesine toit, uni ja puhkus ning liikumine ja sport.</p> <p>Teab, et liikumine, puhkus ja tervislik toitumine on tähtsad seoses tervisliku eluviisiga.</p> <p>Demonstreerib lihtsamaid esmaabivõtteid.</p> <p>Teab hädaabi telefoninumbrit ja oskab kutsuda abi.</p> <p>Väärtustab oma kodu.</p> <p>Jutustab oma pere traditsioonidest.</p>
--	--

	<p>Kirjeldab, mille poolest perekonnad erinevad ja sarnanevad.</p> <p>Väärtustab oma peret.</p> <p>Selgitab lähemaid sugulussuhteid</p> <p>Kirjeldab pereliikmete erinevaid rolle kodus.</p> <p>Kirjeldab ja eristab võimalusi, kuidas abistada pereliikmeid kodustes töödes.</p> <p>Väärtustab üksteise abistamist ja arvestamist peres.</p> <p>Teab oma kohustusi peres.</p> <p>Teab inimeste erinevaid töid ja töökohti.</p> <p>Oskab tänaval käituda ning ületada sõiduteed ohutult.</p> <p>Kirjeldab ohtlikke olukordi ning seda, kuidas seal käituda.</p> <p>Kirjeldab ohtlikke kohti ja olukordi kooliteel ja koduümbruses ning valib ohutu tee sihtpunkti</p>
<p>Mina ja kodumaa</p> <p>Eesti – minu kodumaa.</p> <p>Kodukoht.</p> <p>Rahvakalendri tähtpäevad.</p> <p>Eesti rikkus.</p>	<p>Eristab aja kulgu ja seisu.</p> <p>Planeerib oma päevakava.</p> <p>Kirjeldab, kuidas sisustada vaba aega.</p> <p>Väärtustab tegevusi, mis on positiivsete tunnete tekkimise allikaks</p>

<p>MICROSOFT WORDI dokumendi abil sümbolite otsimine, sümbolitele tähenduse leidmin ( vähemalt 15 sümbolit ).</p>	<p>Oskab eristada oma ja võõrast asja ning mõistab, et võõrast asja ei tohi loata võtta.</p> <p>Selgitab asjade väärtust.</p> <p>Väärtustab ausust asjade jagamisel.</p> <p>Tunneb ära Eesti Vabariigi lipu ja vapi.</p> <p>Oskab nimetada Eesti Vabariigi pealinna, sünnipäeva ja presidenti.</p> <p>Leiab Euroopa kaardilt Eesti. Leiab kodukoha Eesti kaardilt. Tunneb ära kodukoha sümboolika. Nimetab oma kodukoha tuntud inimesi ja paiku.</p> <p>Kirjeldab mardi- ja kadripäeva, jõulude ning lihavõttepühade rahvakombeid</p> <p>Väärtustab Eestit, oma kodumaad.</p>
---	---

### 3.KLASSI INIMESEÕPETUS

ÕPPESISU JA –TEGEVUS	3.KLASSI LÕPETAJA ÕPITULEMUSED
<p>Mina. Minu erinevused teistest inimestest ja sarnasused nendega. Iga inimese väärtus. Viisakas käitumine.</p>	<p>Õpilane:</p> <p>1) kirjeldab oma väärtusi, huve ja tegevusi, mida talle meeldib teha;</p> <p>2) teab, mille poolest sarnanevad ja eristuvad erinevad sugupooled;</p>



	<p>3) nimetab, mille poolest ta sarnaneb teistega ja erineb teistest;</p> <p>4) väärtustab iseennast ja teisi;</p> <p>5) mõistab viisaka käitumise vajalikkust</p>
<p>Tervis. Terve ja haige inimene. Tervise eest hoolitsemine. Ravimid.</p> <p>Tervislik eluviis: mitmekesine toit, piisav uni ja puhkus ning liikumine ja sport. Abi saamise võimalused. Esmaabi.</p>	<p>Õpilane:</p> <p>1) kirjeldab, kuidas oma tervise eest hoolitseda;</p> <p>2) kirjeldab tervet ja haiget inimest;</p> <p>3) teab, kas haigused on nakkuslikud või mitte;</p> <p>4) juhtumid: haav, kukkumine, mesilase nõelamine, ninaverejooks, praht silmas, puugihammustus, põletus ja rästikuhammustus);</p> <p>5) mõistab ja kirjeldab tervise hoidmise viise: mitmekesine toit, uni ja puhkus ning liikumine ja sport;</p> <p>6) demonstreerib õpituatsioonis lihtsamaid esmaabivõtteid ja abi saamise võimalusi (nt</p> <p>7) teab hädaabi telefoninumbrit ja oskab kutsuda abi.</p>
<p>Kodu. Koduarmastus. Perekond. Erinevad pered. Vanavanemad ja teised sugulased. Pereliikmete tegevus ja rollid. Vanemate ja teiste inimeste töö. Kodused tööd.</p> <p>Abivalmidus, kohuse- ja vastutustunne. Kodu traditsioonid.</p>	<p>Õpilane:</p> <p>1) kirjeldab, mille poolest perekonnad erinevad ja sarnanevad;</p> <p>2) väärtustab üksteise abistamist ja arvestamist peres;</p> <p>3) selgitab lähemaid sugulussuhteid;</p> <p>4) teab oma kohustusi peres ning pereliikmete erinevaid rolle kodus ja tööl;</p>

<p>Koduümbrus. Naabrid ja naabruskond.  Võõras ümbrus ja võõraga kaasaminek.  Ohud kodus ja koduümbruses.</p>	<p>5) kirjeldab ja eristab võimalusi, kuidas abistada pereliikmeid kodustes töödes;  6) teab inimeste erinevaid töid ja töökohti;  7) kirjeldab ja eristab võimalusi, kuidas abistada pereliikmeid kodustes töödes;  8) väärtustab toetavaid peresuhteid ja kodu</p>
<p>.  Aeg. Aja planeerimine.  Oma tegevuse kavandamine.  Täpsus, lubadused, vastutus.  Minu oma, tema oma, meie oma.  Asja väärtus ja hind.  Asjade väärtus teiste väärtuste seas.</p>	<p>Õpilane:  1) eristab, mis on aja kulg ja seis;  2) oskab koostada oma päevakava, väärtustades aktiivset vaba aja veetmist;  3) väärtustab oma tegevusi, mis on positiivsete tunnete tekkimise allikaks;  4) selgitab asjade väärtust;  5) oskab eristada oma ja võõrast asja ning mõistab, et võõrast asja ei tohi loata võtta;  6) väärtustab ausust asjade jagamisel</p>
<p>Minu ja teiste vajadused. Sõbrad ja sõpruse hoidmine. Sallivus.  Üksteise eest hoolitsemine ja teiste abistamine.  Ausus ja õiglus. Leppimine. Vabandamine.  Oma muredest rääkimine ja tunnete väljendamine.  Oskus panna end teise inimese olukorda.  Keeldumine kahjulikust tegevusest.  Minu hea ja halb käitumine.  Südametunnistus. Käitumisreeglid. Minu käitumise mõju ja tagajärjed.</p>	<p>Õpilane:  1) nimetab inimese eluks olulisi vajadusi ja võrdleb enda vajadusi teiste omadega;  2) kirjeldab omadusi, mis peavad olema heal sõbral, hindab ennast nende omaduste järgi;  3) väärtustab sõprust ja koostööd  4) teab, kuidas olla hea kaaslane ning kuidas teha koostööd, eristab enda head ja halba käitumist, kirjeldab oma käitumise tagajärge ning annab neile hinnangu;  5) väärtustab leppimise, vabandust palumise ja vabandamise tähtsust inimsuhtes;</p>

Õppimine.

Kohustunne ja vastutus.

Meeskonnatöö.

Tööjaotus.

Liiklusreeglid.

Mäng ja töö.

6) nimetab ja kirjeldab inimeste erinevaid tundeid ning toob näiteid olukordadest, kus need tekivad, ja leiab erinevaid viise

nendega toimetulekuks;

7) demonstreerib õpitu olukorras, kuidas keelduda ennastkahjustavast tegevusest;

8) mõistab, et kiusamine ja vägivald ei ole aktsetitud ja lubatud käitumine, ning teab abi saamise võimalusi kiusamise ja vägivald korral;

9) kirjeldab oma sõnadega, mida tähendavad vastutustundlikkus ja südametunnistus;

10) väärtustab üksteise eest hoolitsemist ja üksteise abistamist;

11) kirjeldab oma tegevuse plaanimist nädalas, väärtustades vastutust;

12) nimetab üldtunnustatud käitumisreegleid ja põhjendab nende vajalikkust;

13) teab liiklusreegleid, mis tagavad tema turvalisuse, ning kirjeldab, kuidas käituda liikluses turvaliselt;

14) eristab tööd ja mängu;

15) selgitab enda õppimise eesmärgid ning toob näiteid, kuidas õppimine aitab igapäevaelus paremini hakkama saada;

16) teab tegureid, mis soodustavad või takistavad õppimist.

<p>Teave ja teabeallikad ning nende kasutamine.</p> <p>Reklaami mõju.</p> <p>Turvaline käitumine meediakeskkonnas.</p> <p>Raha.</p> <p>Raha teenimine, kulutamine ja laenamine.</p> <p>Vastutus.</p> <p>Oma kulutuste planeerimine.</p> <p>ÕPPEKÄIK TALLINNA TERVISEMUUSEUMI( lõiming eesti keele, kunstiõpetuse ja inimeseõpetusega).</p>	<p>Õpilane:</p> <p>1) kirjeldab eri meeltega tajutavaid teabeallikaid;</p> <p>2) selgitab, kuidas reklaamid võivad mõjutada inimeste käitumist ja otsuseid ning turvalist käitumist meediakeskkonnas;</p> <p>3) teab, et raha eest saab osta asju ja teenuseid ning et raha teenitakse tööga;</p> <p>4) mõistab oma vastutust asjade hoidmisel ja laenamisel;</p> <p>5) selgitab, milleks kasutatakse raha ning mis on raha teenimine, hoidmine, kulutamine ja laenamine;</p> <p>6) kirjeldab, milliseid vajadusi tuleb arvestada taskuraha kulutades ja säästes.</p>
--	---

### **Teise kooliastme lõpus õpilane:**

- 1) kasutab asjakohaselt aja mõistega seonduvaid õpitud sõnu, lühendeid ja fraase;
- 2) tunneb mõningaid iseloomulikke sündmusi kodukoha ja Eesti ajaloost ning seostab neid omavahel;
- 3) teab mõnda ajaloolist asunit, selle tekkimise ja kujunemise põhjusi;
- 4) hindab materiaalsel keskkonda kui ajaloosündmuste peamist kandjat;
- 5) toob näiteid muinasaja ja vanaaja kohta;
- 6) mõistab vanaaja kultuuripärandi tähtsust inimkonna ajaloos ning esitab näiteid erinevate kultuurivaldkondade kohta;
- 7) mõistab, et ajaloosündmustel ja -nähtustel on põhjused ja tagajärjed, ning loob lihtsamaid seoseid mõne sündmuse näitel;

8) teab, et mineviku kohta saab teavet ajalooallikatest, töötab lihtsamate allikatega ja hindab neid kriitiliselt;

9) väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, koostab kava, lühijuttu ja kirjeldust ning kasutab ajalookaarti.

### Ühiskonnaõpetus 4.klass

Õppesisu	Õpitulemused
<p>I SOTSIAALSED SUHTED</p> <p>Inimene ja emotsioonid.</p> <p>Inimesed meie ümber, kogukonnad;</p> <p>*ÕPPEREIS TALLINNA TERVISEMUUSEUMI ( lõiming eesti keele ,kunstiõpetuse ja loodusõpetusega)</p> <p>Euroopa riigid ja rahvad; sallivus.</p> <p>Pere ja suguvõsa.</p> <p>Naabruskond maal ja linnas.</p> <p>Sõpruskond. Koolipere.</p> <p>Eesti naaberriigid. Euroopa riigid.</p> <p>Vabatahtlik tegevus: kodanikuühendused ja –algatus; koostöö.</p> <p>Noorteorganisatsioonid. Eakohased kodanikualgatuse võimalused.</p> <p>II DEMOKRAATIA</p>	<p>Teab, kellest koosneb ühiskond ja mõistab, et inimesed erinevad rahvuse, soo, vaimse ja füüsilise suutlikkuse ning vaadete ja usutunnistuse poolest;</p> <p>On salliv erinevuste suhtes ja valmis koostööks.</p> <p>Teab, mis on seadused ja miks neid tuleb täita</p> <p>Nimetab ja austab inimõigusi</p> <p>Teab, et Eesti on demokraatlik vabariik, nimetab Vabariigi Valitsuse, Riigikogu ja Vabariigi Presidendi peamisi ülesandeid.</p> <p>Teab, kuidas raha teenitakse ja millest koosneb pere eelarve;</p>

<p>Demokraatia põhimõtted ja selle toimimine.</p> <p>Rahva osalemine ühiskonna valitsemises.</p> <p>Riigikogu.</p> <p>Vabariigi Valitsus.</p> <p>Vabariigi President</p> <p>Kohus.</p> <p>Kohalik omavalitsus.</p> <p>Seaduse ülimuslikkus, seadus kui regulatsioon.</p> <p>Peamised inimõigused (õigus elada, õigus vabadusele ja inimväärikusele jne)</p> <p>Koolidemokraatia; lapse õigused ja võimalused osaleda poliitikas.</p> <p>Kooli sisekord( kodukord)</p> <p>Õpilasmavalitsus, õpilaste osalemine koolielu korraldamises.</p> <p>Lapse õigused ( õigus haridusele, õigus vanemlikule hoolitsusele jne)</p> <p><b>III TÖÖ JA TARBIMINE</b></p> <p>Aja ja kulutuste planeerimine raha kasutamise, laenamine ja säästmine.</p> <p><b>IV MEEDIA JA TEAVE</b></p> <p>Raamatukogu. Internet. Ajalehed, ajakirjad.</p> <p>Raadio, televisioon.</p>	<p>oskab koostada eelarvet oma taskuraha piires ning oma aega planeerida</p> <p>Tunneb interneti võimalusi, kasutamise ohtusid.</p>
---	---

<b>ÕPPESISU JA -TEGEVUS</b>	<b>5.KLASSI LÕPETAJA ÕPITULEMUSED</b>
<p><b>Tervis (4 tundi)</b></p> <p>Tervise olemus: füüsiline, vaimne ja sotsiaalne tervis.</p> <p>Tervisenäitajad.</p> <p>Tervist mõjutavad tegurid.</p> <p>Hea ja halb stress.</p> <p>Keha reaktsioonid stressile.</p> <p>Pingete maandamise võimalused.</p>	<p>Õpilane:</p> <p>1) kirjeldab füüsilist, vaimset ja sotsiaalset tervist ning selgitab tervise olemust nendest mõistetest lähtuvalt;</p> <p>2) teab enda põhilisi tervisenäitajaid ning oskab mõõta ja hinnata kehakaalu, kehapikkust, kehatemperatuuri ning pulsisagedust;</p> <p>3) nimetab tervist tugevdavaid ja tervist kahjustavaid tegevusi ning selgitab nende mõju inimese füüsilisele, vaimsele ja sotsiaalsele tervisele;</p> <p>4) kirjeldab üldisi stressi tunnuseid ja stressiga toimetuleku võimalusi.</p>
<p><b>Tervislik eluviis (5 tundi)</b></p> <p>Tervisliku eluviisi komponendid.</p> <p>Tervislik toitumine.</p> <p>Tervisliku toitumise põhimõtted.</p> <p>Toitumist mõjutavad tegurid.</p> <p>Kehalise aktiivsuse vormid ja põhimõtted.</p> <p>Päevakava ning töö ja puhkuse vaheldumine. Uni.</p>	<p>Õpilane:</p> <p>1) oskab eristada tervislikke ja mittetervislikke otsuseid igapäevaelus;</p> <p>2) kirjeldab tervisliku toitumise põhimõtteid ning väärtustab neid;</p> <p>3) teab kehalise tegevuse mõju oma tervisele ja toob selle kohta näiteid;</p> <p>4) oskab plaanida oma päevakava, lähtudes tervisliku eluviisi komponentidest;</p> <p>5) väärtustab tervislikku eluviisi.</p>
<p><b>Murdeiga ja kehalised muutused</b></p>	<p>Õpilane:</p>

<p>(6 tundi)</p> <p>Murdeiga inimese elukaares.</p> <p>Kehalised ja emotsionaalsed muutused murdeas.</p> <p>Kehaliste muutuste erinev tempo murdeas. Suhtumine kehasse ja oma keha eest hoolitsemine.</p> <p>Suguline küpsus ja soojätkamine.</p>	<p>1) kirjeldab murdeiga inimese elukaare osana ning murdeas toimuvaid muutusi seoses keha ning tunnetega;</p> <p>2) aktseptib oma kehalisi muutusi ja teab, kuidas oma keha eest hoolitseda;</p> <p>3) teab, et murdeiga on varieeruv ning igapähe on oma arengutempo;</p> <p>4) teab suguküpsuse tunnuseid ja esmaste sugutunnuste seost soojätkamisega.</p>
<p><b>Turvalisus ja riskikäitumine (10 tundi)</b></p> <p>Turvaline ning ohutu käitumine koolis, kodus ja õues.</p> <p>Eakaaslaste ning meedia mõju tervise ja ohukäitumise valikud tehes; iseenda vastutus. Vahendatud suhtlemine.</p> <p>Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused uimastitega seotud situatsioonides.</p> <p>Valikud ja vastutus seoses uimastitega. Tubaka, alkoholi ja teiste levinud uimastite tarbimisega seonduvad riskid tervisele.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Õppekäik Eesti Tervishoiu Muuseumi/ 5.-6. kl</li> </ul>	<p>Õpilane:</p> <p>1) kirjeldab olukordi, kus saab ära hoida õnnetusjuhtumeid;</p> <p>2) selgitab, miks on liikluseeskiri kohustuslik kõigile, ning kirjeldab, kuidas seda järgida;</p> <p>3) teab, et õnnetuse korral ei tohi enda elu ohtu seada, ning oskab abi kutsuda;</p> <p>4) mõistab meedia kaudu suhtlemisel ohtusid oma käitumisele ja suhetele ning vastutust oma sõnade ja tegude eest;</p> <p>5) demonstreerib õpitu situatsioonis, kuidas kasutada tõhusaid enesekohaseid ja sotsiaalseid oskusi tubaka, alkoholi ning teiste uimastitega seotud olukordades: emotsioonidega toimetulek, enesetunnetus, kriitiline mõtlemine, probleemide lahendamine ja suhtlusoskus;</p> <p>6) kirjeldab tubaka, alkoholi ja teiste uimastite tarbimise kahjulikku mõju tervisele;</p>



	7) väärtustab turvalisust ja ohutut käitumist.
<p><b>Haigused ja esmaabi (7 tundi)</b></p> <p>Levinumad laste ja noorte haigused.</p> <p>Nakkus- ja mittenakkushaigused.</p> <p>Haigustest hoidumine.</p> <p>HIV, selle levikuteed ja sellest hoidumise võimalused.</p> <p>AIDS.</p> <p>Esmaabi põhimõtted.</p> <p>Esmaabi erinevates olukordades.</p> <p>Käitumine õnnetusjuhtumi korral.</p>	<p>Õpilane:</p> <p>1) oskab kirjeldada, kuidas hoida ära levinumaid nakkus- ja mittenakkushaigusi;</p> <p>2) teab, mis on HIV ja AIDS ning kuidas ennast kaitsta HIViga nakatumise eest;</p> <p>3) kirjeldab, kuidas hoida ära õnnetusjuhtumeid ning kuidas ennast ja teisi abistada õnnetusjuhtumite korral;</p> <p>4) teab, kuidas ohuolukorras turvalistelt käituda ja abi kutsuda, ning demonstreerib õpituatsioonis lihtsamaid esmaabivõtteid (nt kõhuvalu, külmumine, luumurd, minestamine, nihestus, peapõrutus, palavik, päikesepiste jm);</p> <p>5) nimetab esmaabivahendeid ja kirjeldab, kuidas neid kasutada.</p>
<p><b>Keskkond ja tervis (3 tundi)</b></p> <p>Tervislik elukeskkond.</p> <p>Tervislik õpikeskkond.</p> <p>Tervis heaolu tagajana.</p>	<p>Õpilane:</p> <p>1) kirjeldab tervislikku elukeskkonda, lähtudes oma kodukohta loodus- ja tehiskeskkonnast;</p> <p>2) toob näiteid tegurite kohta, mis mõjutavad elukeskkonna turvalisust ja tervislikkust;</p> <p>3) kirjeldab õpikeskkonna mõju õpilase õpitulemustele.</p>

## INIMESEÕPETUS 6. KLASS

<b>ÕPPESISU JA -TEGEVUS</b>	<b>6. KLASSI LÕPETAJA ÕPITULEMUSED</b>
-----------------------------	--

<p><b>Mina ja suhtlemine (5 tundi)</b></p> <p>Enesesse uskumine.</p> <p>Enesehinnang.</p> <p>Eneseanalüüs.</p> <p>Enesekontroll.</p> <p>Oma väärtuste selgitamine.</p>	<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1) analüüsib enda iseloomujooni ja -omadusi, väärtustades endas positiivset;</li> <li>2) mõistab enesehinnangut mõjutavaid tegureid ja enesehinnangu kujunemist;</li> <li>3) mõistab enesekontrolli olemust ning demonstreerib õpituatsioonis oma käitumise kontrolli.</li> </ol>
<p><b>Suhtlemine teistega (10 tundi)</b></p> <p>Suhtlemise komponendid.</p> <p>Verbaalne ja mitteverbaalne suhtlemine.</p> <p>Aktiivne kuulamine.</p> <p>Tunnete väljendamine.</p> <p>Eneseavamine.</p> <p>Eelarvamused.</p> <p>Kehtestav, agressiivne ja alistuv käitumine.</p> <p>Ei ütlemine ennast ja teisi kahjustava käitumise puhul.</p>	<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1) teab suhtlemise olemust ning väärtustab tõhusate suhtlusoskuste vajalikkust;</li> <li>2) kirjeldab erinevaid mitteverbaalseid suhtlusvahendeid ning nende mõju verbaalsele suhtlemisele;</li> <li>3) demonstreerib õpituatsioonis aktiivse kuulamise jt tõhusa suhtlemise võtteid;</li> <li>4) mõistab eneseavamise mõju suhtlemisele ning demonstreerib õpituatsioonis, kuidas oma tundeid empaatiliselt ja suhteid tugevdavalt väljendada;</li> <li>5) teadvustab eelarvamuste mõju suhtlemisele ja toob näiteid eelarvamuste mõju kohta igapäevasuhtluses;</li> <li>6) eristab ning kirjeldab kehtestavat, agressiivset ja alistuvat käitumist ning mõistab nende käitumiste mõju suhetele;</li> </ol>

	<p>7) teab, et ei ütlemine on oma õiguste eest seismine, ning demonstreerib õpituatsioonis kehtestava käitumise võtteid.</p>
<p><b>Suhted teistega (9 tundi)</b></p> <p>Tõhusad sotsiaalsed oskused: üksteise aitamine, jagamine, koostöö ja hoolitsemine.</p> <p>Sallivus enda ja teiste vastu.</p> <p>Hoolivus.</p> <p>Sõprussuhted.</p> <p>Usaldus suhetes.</p> <p>Empaatia.</p> <p>Vastutus suhetes.</p> <p>Kaaslaste mõju ja surve.</p> <p>Erinevuste ja mitmekesisuse väärtustamine.</p> <p>Isikute iseärasused.</p> <p>Soolised erinevused.</p> <p>Erivajadustega inimesed.</p> <p>Positiivsed jooned ja omadused endas ning teistes, nende märkamine.</p>	<p>Õpilane:</p> <p>1) kirjeldab tõhusate sotsiaalsete oskuste (üksteise aitamise, jagamise, koostöö ja hoolitsemise) toimimist igapäevaelus;</p> <p>2) oskab abi pakkuda ning teistelt abi vastu võtta;</p> <p>3) väärtustab hoolivust, sallivust, koostööd ja üksteise abistamist;</p> <p>4) demonstreerib õpituatsioonis oskust näha olukorda teise isiku vaatenurgast ning väärtustab empaatilist suhtlemist;</p> <p>6) väärtustab sõprust kui vastastikuse usalduse ja toetuse allikat;</p> <p>7) kirjeldab kaaslaste mõju ja survet otsustele, mõistab otsuste tagajärge;</p> <p>8) mõistab isiku iseärasusi, teadvustab soolisi erinevusi ja inimeste erivajadusi;</p> <p>9) nimetab ning väärtustab enda ja teiste positiivseid omadusi ning teadvustab soolisi erinevusi ja inimeste erivajadusi.</p>
<p><b>Otsustamine ja konfliktid ning probleemilahendus (8 tundi)</b></p> <p>Otsustamine ja probleemide lahendamine.</p>	<p>Õpilane:</p> <p>1) teab probleemide erinevaid lahendusviise ja oskab neid õpituatsioonis kasutada;</p>

<p>Erinevate käitumisviiside leidmine probleeme lahendades.</p> <p>Tagajärgede arvestamine probleemilahenduses.</p> <p>Vastutus otsustamisel.</p> <p>Konfliktide olemus ja põhjused.</p> <p>Tõhusad ja mittetõhusad konfliktide lahendamise teed.</p>	<p>2) kirjeldab erinevate lahendusviiside puudusi ja eeliseid ning mõistab nende tagajärgi;</p> <p>3) selgitab ja kirjeldab eri situatsioonidesse sobiva parima käitumisviisi valikut;</p> <p>4) selgitab konflikti häid ja halbu külgi ning aktseptib konflikte kui osa elust;</p> <p>5) teab konfliktide lahendamise tõhusaid viise ja demonstreerib neid õpitu olukorras.</p>
<p><b>Positiivne mõtlemine</b> (3 tundi)</p> <p>Positiivne mõtlemine.</p> <p>Positiivsed jooned ja omadused endas ning teistes, nende märkamine.</p>	<p>Õpilane:</p> <p>1) nimetab ja väärtustab enda ning teiste positiivseid omadusi;</p> <p>2) väärtustab positiivset mõtlemist.</p>

## AJALUGU 5. KLASS ja 6. KLASS

ÕPPESISU JA -TEGEVUS	ÕPITULEMUSED
<p>Ajaarvamine.</p> <p>Ajaarvamisega seotud mõisted ja ajaloo perioodid: muinasaeg, vanaaeg, keskaeg, uusaeg, lähiajalugu.</p> <p>Ajalooallikad.</p> <p>Ajalugu ja ajalooallikad.</p>	<p>kasutab kontekstis aja mõistega seonduvaid sõnu, lühendeid ja fraase sajand, aastatuhat, eKr, pKr, araabia number, Rooma number, ajaloo periodiseerimine;</p> <p>kirjeldab mõnda minevikusündmust ja inimeste eluolu minevikus;</p> <p>leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid;</p>

<p>Allikate tõlgendamine: kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas, muuseum ja arhiiv.</p> <p>Eluolu.</p> <p>Elu linnas ja maal, rahu ja sõja ajal, eluolu, tegevusalad, elamud, rõivastus, toit, kultuur ja traditsioonid, nende muutumine ajas.</p> <p>Ajaloosündmused ja ajaloolised isikud</p> <p>Ajaloosündmused ja silmapaistvad isikud kodukohas, Eestis, Euroopas ning maailmas õpetaja valikul.</p> <p>Mõistab, kuidas toimib ajaarvamine.</p> <p>Teab, et mineviku kohta saab teavet ajalooallikatest.</p> <p>Töötab lihtsamate allikatega, kasutab ajalooallikatega seonduvaid mõisteid: kirjalik allikas, suuline allikas</p>	<p>väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, koostab kava ja lühijuttu; kasutab ajalookaart;</p> <p>teab, et mineviku kohta saab teavet ajalooallikatest;</p> <p>töötab lihtsamate allikatega;</p> <p>kasutab kontekstis ajalooallikatega seonduvaid mõisteid: kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas;</p> <p>kirjeldab mõnda minevikusündmust, mineviku inimeste eluolu;</p> <p>väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, nii iseseisvalt kui ka rühmatööna.</p> <p>1. Maa, inimene, aeg, ajaarvamine</p> <p>2. Ajalugu ja ajalooallikad, allikmaterjalide tõlgendamine.</p> <p>MUINASAEG</p> <p>Muinasaja arengujärgud ja nende üldiseloomustus</p> <p>1. Kiviaja inimese tegevusalad</p> <p>2. Põlluharimise algus, loomade kodustamine,</p>
---	---

<p>Kirjeldab muinasaja inimese eluviisi ja tegevusalasid.</p>	<p>käsitöö areng</p>
<p>Näitab kaardil ning põhjendab, miks ja mis piirkondades sai alguse põlluharimine.</p>	<p>3. Metallide kasutusele võtmine 4. Eesti muinasaja üldisloomustus: Pulli ja Kunda</p>
<p>Teab, missuguseid muudatusi ühiskonnaelus tõi kaasa metallide kasutuselevõtmine.</p>	<p>VANAD IDAMAAD</p>
<p>Selgitab miks, kus ja millal tekkisid vanaaja kõrgkultuurid.</p>	<p>Vanaaja sisu ja üldisloomustus 1. Ajalised piirid 2. Looduslikud olud</p>
<p>Oskab näidata kaardil Egiptust ja Mesopotaamiat.</p>	<p>Vana-Egiptus 1. Egiptuse riigikorraldus</p>
<p>Mõistab, mida ühist ja iseloomulikku on Idamaade tsivilisatsioonides.</p>	<p>2. Egiptus võimsuse tipul: Thutmosis III, Ramses II, Thutanhamon</p>
<p>Teab, milline oli vanaaja riiklik korraldus ning kes olid järgmised isikud: Thutmosis III, Ramses II, Tutanhamon.</p>	<p>3. Egiptlaste eluolu 4. Egiptlaste religioon 5. Egiptlaste kultuurisaavutused</p>
<p>Kirjeldab vanaaja elulaadi ja religiooni Egiptuse näitel, tunneb Egiptuse kultuuri- ja teadussaavutusi meditsiinis, matemaatikas, astronoomias, oskab tuua näiteid kirjandusest, kujutavast kunstist, teab Egiptuse püramiide.</p>	<p>Mesopotaamia 1. Sumerid: linnad ja linnriigid, leiutised (ader, potikeder, ratas) 2. Babüloonia: Hammurapi seadused 3. Kultuurisaavutused Mesopotaamias, religioon.</p>
<p>Teab, milline oli Mesopotaamia riiklik korraldus.</p>	

<p>Teab, kes oli Hammurapi.</p>	<p>4. Eluolu.</p>
<p>Mõistab vanaaja kultuuripärandi tähtsust inimkonna</p>	<p>Mesopotaamia 1. Sumerid: linnad ja linnriigid, leiutised (ader,</p>
<p>ajaloos ning oskab tuua näited Mesopotaamia ajaloost.</p>	<p>potikeder, ratas)</p>
<p>Kirjeldab vanaaja elulaadi Mesopotaamias</p>	<p>2. Babüloonia: Hammurapi seadused 3. Kultuurisaavutused Mesopotaamias, religioon.</p>
<p>Teab, et Iisraelis tekkis monoteistlik religioon.</p>	<p>4. Eluolu.</p>
<p>Teab, mis on Vana Testament.</p>	<p>Iisraeli ja Juuda riik 1. Ainujumala usk</p>
<p>Oskab näidata kaardil Kreetat, Kreekat, Balkani poolsaart, Ateenat, Spartat.</p>	<p>2. Vana Testament</p>
<p>Teab, et Vana-Kreeka tsivilisatsioon sai alguse Kreeta-Mükeene kultuurist.</p>	<p>VANA-KREEKA (20 tundi) Vanim kõrgkultuur Euroopas 1. Kreeka loodus ja rahvastik</p>
<p>Teab Vana-Kreeka kultuuri ja eluolu iseloomulikke</p>	<p>2. Kreeta ja Mükeene kultuur Kreeka linnriigid</p>
<p>jooni järgmistes valdkondades: kirjandus, teater, religioon, kunst, sport.</p>	<p>1. Ühiskonnakorraldus ja kasvatus Ateenas ning Spartas</p>
<p>Jutustab olümpiamängudest ja kreeka kunstist.</p>	<p>2. Linnriikide nõrgenemine ja alistamine Makedooniale 3. Aleksander Suure</p>
	<p>sõjaretk ja maailmariigi tekkimine</p>

<p>Oskab nimetada tähtsamaid kreeka kultuuritegelasi.</p>	<p>Vana-Kreeka kultuur ja eluolu</p>
<p>Püüab vaadelda maailma minevikus elanud inimeste pilgu läbi ning aru saada nende elulaadist.</p>	<p>1. Kultuur ja religioon Hellase maailma ühendajana</p>
<p>Teab Rooma riigi tekkelugu ning näitab kaardil Apeniini poolsaart, Vahemerd, Kartaagot ja Roomat.</p>	<p>2. Religioon ja mütoloogia: Homerose kangelasepika</p>
<p>Selgitab Rooma vabariigi riigikorda</p>	<p>3. Olümpiamängud</p>
<p>Oskab näidata kaardil Rooma riigi laienemist.</p>	<p>4. Ajalookirjutus ja filosoofia</p>
<p>Teab, kuidas said roomlased Vahemere maade valitsejaks.</p>	<p>5. Kreeka teater</p>
<p>Seletab, miks ja kuidas lõppes vabariigi ajajärk</p>	<p>6. Kunst: arhitektuur (Ateena akropol), skulptuur, vaasimaal</p>
<p>Selgitab Rooma keisririigi valitsemiskorda.</p>	<p>7. Hellenite igapäevaelu</p>
<p>Tunneb Rooma ühiskonna üldist arengut keisriajal.</p>	<p>8. Hellenistlik kultuur</p>
<p>Teab, miks lõhenes Rooma keisririik.</p>	<p>9. Vana-Kreeka kultuuri tähtsus</p>
<p>Iseloomustab eluolu ja kultuuri Rooma riigis, tunneb</p>	<p>VANA-ROOMA (20 tundi)</p>
<p>rooma kultuuri tähtsamaid tegelasi.</p>	<p>Rooma riigi tekkimine</p>
	<p>1. Looduslikud olud</p>
	<p>2. Rooma linna tekkimine</p>
	<p>3. Kuningad, vabariigi algus</p>
	<p>Rooma vabariik</p>
	<p>1. Rooma vallutab Itaalia.</p>
	<p>2. Rooma vallutused Ida-</p>
	<p>Vahemere maades</p>



Teab, kes oli Jeesus Kristus, mõistab kristluse tähtsust inimkonna ajaloos.

Tunneb olulisi sündmusi Euroopa ajaloost, seostab neid omavahel.

3. Kodusõjad Roomas, Caesar, vabariigi lõpp.

Rooma keisririik

1. Ühiskondlik korraldus. Augustus

2. Rooma impeerium ja selle lõhenemine

Vana-Rooma kultuur ja eluolu

1. Rahvas ja eluolu

2. Rooma kui impeeriumi keskus ja antiikaja suurlinn

3. Avalikud mängud

4. Rooma õigus

5. Kunst ja arhitektuur

6. Ristiusu teke. Uus Testament

### **Kolmanda kooliastme lõpus õpilane:**

- 1) iseloomustab ajaloo põhietappe näidete kaudu;
- 2) mõistab eri ajastute kultuuripanust ning iseloomustab tähtsamaid ajaloosündmusi, isikuid ja kultuurinähtusi;
- 3) võrdleb ajaloosündmusi ja -nähtusi, leiab sarnasusi ja erinevusi, toob esile põhjusi ja tagajärgi, arutleb märksõnade/küsimuste toel, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda nii suuliselt kui ka kirjalikult;
- 4) teab Eesti ühiskonna arengujärke ja tähtsamaid ajaloosündmusi, seostab kodukoha, Eesti ja Euroopa ajalugu maailma ajaloo ja saab aru, et ajaloosündmusi võib tõlgendada mitmeti;
- 5) töötab mitmesuguste ajalooallikatega, kommenteerib ja hindab neid kriitiliselt;
- 6) otsib, analüüsib ja kasutab ajalooinfot, koostab kava ja mõistekaarti, ajalooreferaati ja lühiuurimust, esitleb seda suuliselt ja kirjalikult ning IKT vahendeid kasutades;
- 7) töötab kaardiga ja koostab lihtsamaid skeeme;
- 8) asetab end minevikus elanud inimese olukorda.

<b>AJALUGU 7. KLASS</b> <b>ÕPPESISU</b>	<b>AJALUGU 7. KLASS</b> <b>ÕPITULEMUSED</b>
Sissejuhatus. Keskaja ühiskonna iseloomustus. <i>Mõiste: keskaeg, antiikaeg</i>	Õpilane oskab selgitada keskaja mõistet, teab keskaja alguse ja lõpu sajandeid, oskab nimetada piirsündmuseid keskaja määratlemisel.
Keskaja periodiseering <i>Mõiste: vara-, kõrg- ja hiliskeskaeg</i>	Õpilane teab, millised muutused ühiskonnas toimusid keskaja jooksul, oskab õpiku abil paigutada olulisi

	<p>sündmusi ajaloo perioodidesse. Järgmise tunni tunnikontrollis:</p> <p>Hinnatakse õpilase teadmisi keskaja piiride kohta, oskust iseloomustada keskaja perioode, oskust kasutada ajalooatlast: tunnikontroll</p>
<p>Ühiskonnakorraldus. Läänikord.</p> <p><i>Mõisted. Lään. Läänikord, läänimees, feodaal, pärisori, vasall, senjäär, rüütel, feood</i></p>	<p>Õpilane iseloomustab läänikorda, feodaalset hierarhiat, seisuslikku ühiskonda, naturaalmajandust ning talupoegade ja feodaalide elulaadi. Kasutab mõisteid õiges kontekstis. Oskab iseloomustada rüütli osa ühiskonnas. Oskab kirjeldada rüütli varustust. Hinnatakse sõnavara ja mõistete kasutamist õiges kontekstis; töö vastamist teemale.</p>
<p>Keskaja eluolu ja maailmapilt.</p> <p><i>Mõisted: feodaal, pärisori, naturaalmajandus</i></p>	<p>Õpilane oskab kasutada mõisteid õiges kontekstis; omab oma arvamust ja oskab seda faktidega põhjendada. Hinnatakse õpilase oskust kasutada fakte oma seisukoha põhjendamisel.</p>
<p>Ristiusu õpetuse põhi-alused</p> <p><i>Mõisted: püha, patt, puhastustuli; viimne kohtupäev; sakrament, ketser, inkvisitsioon</i></p>	<p>Iseloomustab kiriku osa keskaja ühiskonnas kultuuripärandi säilitajana ja maailmapildi kujundajana. Oskab kasutada mõisteid õigesti kontekstis. Hinnatakse õpilase oskust rakendada mõisteid kontekstis.</p>
<p>Kiriku osa ühiskonnas</p>	<p>Tunnikontroll: ristiusu mõisted</p>

<p><i>Mõiste: sakrament, kirik, munk, nunn, klooster</i></p>	<p>Oskab iseloomustada kiriku juhtivat rolli; kasutab mõisteid (sakramentide nimetused) kontekstis õigesti</p> <p>Oskab iseloomustada kiriku rolli inimeste igapäevaelus</p>
<p>Ristisõjad</p>	<p>Teab ristisõdade puhkemise põhjusi</p> <p>Oskab kasutada kaarti, et iseloomustada nelja ristisõda</p> <p>Oskab selgitada ristisõdade tagajärge, teab, kuidas ristisõjad muutsid eurooplaste kultuuri ja hügieeni</p> <p>Oskab ennast asetada keskaja inimese olukorda</p> <p>Töö atlasega; hinnatakse õpilase oskust kasutada atlast; teadmisi ristisõdade põhjuste ja tagajärgede kohta</p>
<p>Keskaja ülikoolid ja teadus</p> <p><i>Mõisted</i></p> <p><i>Rektor, dekaan, dispuut, kursiivkiri, skolastika</i></p>	<p>Teab, kuidas oli korraldatud keskaegne hariduselu, mida sai õppida keskaegses ülikoolis</p> <p>Oskab iseloomustada keskaegseid haridusolusid.</p>
<p>Keskaja kunst. Gooti ja romaani stiil</p>	<p>Õpilane oskab iseloomustada romaani ja gooti stiili, oskab neid eristada; teab kuulsamaid gooti ja romaani stiilis kirikuid Euroopas ja oma kodukohas</p>
<p>Tehnika ja meditsiin</p>	<p>Õpilane iseloomustab tehnika arengut keskajal, teab, millal tähtsamad leiutised/avastused tehti/avastati</p> <p>Oskab näha põhjuse ja tagajärje seost</p>
<p>Kordamine</p>	<p>Õpilane kordab õpitu üle, leiab oma „nõrgad kohad“; õpib teadlikult</p>

<p><i>Mõisted: paavst, patriarh, piiskop, preester, munk, nunn, romaani stiil, gooti stiil, sakrament</i></p>	<p>Reklaamiklippide puhul hinnatakse teemakohaste mõistete kasutamist</p> <p>Õpilane oskab kasutada oma olemasolevaid ajalooteadmisi, et tuletada kontekstist lähtuvaid seaduspärasusi</p>
<p>Kokkuvõttev hindamine. Kontrolltöö: Kirik keskajal.</p>	<p>Õpilane rakendab oma teadmisi, on loov. Hinnatakse mõistete teadmist ja nende rakendamist õigesti; õpilase teadmisi gooti ja romaani stiili kohta, kiriku mõjuvõimu kohta; ristsõdade põhjuste ja tagajärgede kohta; oluline on, et õpilane toob näiteid.</p>
<p>Frangi riigi teke <i>Mõisted düünastia, Merovingid, Karolingid</i></p>	<p>Õpilane oskab iseloomustada Frangi ühiskonda</p> <p>Oskab kaardi peal näidata Frangi riigi piire</p>
<p>Frangi riik Karl Suure ajal</p>	<p>Õpilane oskab iseloomustada Karl Suure osa Frangi riigi ajaloos</p> <p>Oskab kirjeldada 8.-9. saj sõjapidamises toimunud muudatusi</p> <p>Õpilane läheneb ülesannetele loovalt</p> <p>Cinquine hindamisel jälgitakse, et õpilane kasutaks Karl Suurega seonduvat terminoloogiat</p>
<p>Frangi riigi jagunemine, tuumikalad <i>Mõisted: Viikingid, saratseenid</i></p>	<p>Õpilane oskab nimetada põhjuseid, miks Karl Suure riik lagunes;</p> <p>Oskab kaardil näidata Frangi riigi moodustanud alasid</p> <p>Hinnatakse õpilase oskust kasutada atlasel olevat infot;</p>

Kordamine	Õpilane vaatab üle oma teadmistepagasi, areneb enesekriitika- mida ma tean, mis vajab veel arendamist
Kokkuvõttev hindamine. Jutu kirjutamine	Õpilane koostab kirjaliku ülevaate Frangi riigi arengust ja lagunemisest, oskab tuua välja Frangi riigi mõju tänapäevasele Euroopale Hinnatakse mõistete kasutamist kontekstis; jutu vastamist teemale
Araabia ühiskond	Õpilane oskab iseloomustada araabia ühiskonda; oskab näha seoseid looduse ja ühiskonna arengu vahel
Muhamed, islam	Õpilane teab islami 5 sammast, oskab neid võrrelda ristiusu põhimõtetega: usu sekkumine inimese ellu Oskab võrrelda, leida seoseid;
Araabia kultuur ja selle mõju Euroopale	Õpilane oskab iseloomustada araabia kultuuri, oskab põhjendada selle erinevust Euroopa omast, oskab kasutada mõisteid õiges kontekstis Teab, milline mõju on olnud araabia kultuuril Euroopa kultuurile
Kordamine. Kokkuvõttev hindamine: esitluse koostamine ja ettekanne.	Õpilane kasutab esitluse valmistamiseks ja näitamiseks vastavaid programme Õpilane jälgib ja kuulab oma kaasõpilaste ettekandeid Hinnatakse etteantud teemale vastamist; slaidide koostamise selgust- ühtlane taust, piltide kasutamine, tähesuurus; ettekandmise sujuvus

<p>Bütsantsi keisririik</p> <p><i>Mõisted: Ida-Rooma, Konstantinoopol, keiser, Hagia Sophia, Justinianus I</i></p>	<p>Õpilane oskab kaardil leida Bütsantsi riigi piirid, iseloomustab Büts. ühiskonda; oskab põhjendada, miks Ida-Rooma jäi püsima, kui Lääne-Rooma kokku varises</p> <p>Õpilane oskab leotu põhjal ka järeldusi teha</p>
<p>Bütsantsi kultuur, Justinianus I</p> <p><i>Mõisted: mosaiik, ikoon</i></p>	<p>Õpilane iseloomustab Bütsantsi kultuuri, leiab seoseid Vana-Kreeka ja Vana Rooma kultuuriga</p> <p>Hinnatakse õpilase teadmisi Büts. ühiskonna ja kunsti kohta; tunnikontroll Bütsantsi kohta- hinnatakse mõistete ja isikute tundmist, põhjendust loogilisust (nt miks Ida-Rooma püsima jäi, kui Lääne-Rooma kokku varises)</p>
<p>Vana-Vene riik</p> <p><i>Mõisted: slaavlased, varjaag</i></p>	<p>Õpilane iseloomustab Vana-Vene ühiskonda, teab seoseid Skandinaavia viikingite ja Vene riigi vahel; oskab iseloomustada Vana- Vene ja muistsete eestlaste suhteid</p> <p>Hinnatakse akrostihhoni vastavust temale, mõistete kasutamist kontekstis</p>
<p>Vana-Vene kultuur</p> <p><i>Mõisted: kirillitsa, ikoonimaal</i></p>	<p>Õpilane oskab kirjeldada vanavene kunsti, teab vene kultuuri ja bütsantsi kultuuri sarnaseid ja erinevaid jooni.</p> <p>Toob näiteid kodukohast.</p>
<p>Kordamine</p>	<p>Õpilane vaatab üle oma teadmised, kordab mõistete tähendust, et ta oskaks neid kasutada kontekstis õigesti</p> <p>Õpilane oskab õpitut süstematiseerida</p>

<p>Kokkuvõttev hindamine: A. kontrolltöö B. jutu kirjutamine</p>	<p>Hinnatakse õpilase oskust seostada seniõpitud teadmisi omavahel, näeb põhjuse-tagajärje seost; kasutab mõisteid õiges kontekstis, oskab kasutada kaarti</p>
<p>Linnade teke ja eluolu <i>Mõisted: käsitöö, kaubandus, raad, raekoda, turuplats</i></p>	<p>Õpilane teab, kuhu tekkisid keskajal linnad, teab linnade tekkimise eeldusi, oskab kaardil näidata olulisemaid linnu, iseloomustab elu-olu linnades Õpilane oskab märgata ja iseloomustada keskaegseid hooneid oma kodukohas</p>
<p>Tsunftikord <i>Mõisted: tsunft, skraa, käsitööline, šedööver</i></p>	<p>Õpilane oskab jutustada tsunftikorrast keskaegses linnas, kasutab mõisteid õigesti Hinnatakse õppekäigu lehe korrektset täitmist; Rühmatöös antud ülesande täitmist, mõistete kasutamist; Jutus hinnatakse õpilase püsimist teemas, mõistete kasutamist korrektses kontekstis.</p>
<p>Hansakaubandus <i>Mõisted: gild, Hansa Liit, kaupmees, linnaõigus</i></p>	<p>Õpilane teab, mis on Hansa Liit, oskab iseloomustada Euroopa kaubavahetust Õpilane oskab kasutada õpiku või atlase kaarte</p>
<p>Linnade valitsemine <i>Mõisted: raad, raehärra, bürgermeister, raekoda, linnaõigus</i></p>	<p>Õpilane oskab iseloomustada keskaegse linna elanikkonda Teab, kuidas keskaegset linna valitseti .Kasutab kontekstis mõisteid raad, tsunft, gild, Hansa Liit. Õpilane oskab teiste koostatud materjale adekvaatselt kommenteerida ning materjali kohta teemakohaseid küsimusi esitada</p>
<p>Kordamine</p>	<p>Õpilane kasutab õpitud mõisteid, kirjeldab keskaegset elu-olu</p>



<p>Kokkuvõttev hindamine. Kontrolltöö: Keskaegsed linnad ja kaubandus.</p>	<p>Hinnatakse mõistete kasutamise õigsust, kaardi kasutamise oskust; elu-olu-alaste küsimuste vastamist, põhjus-tagajärje seose mõistmist</p>
<p>Skandinaavia eluviis ja ühiskond <i>Mõisted: viikingid, maadeavastused, ting, bond</i></p>	<p>Õpilane oskab kirjeldada Skandinaavia loodusolusid ning selle mõju ühiskonnale ja teab, miks osa skandinaavlasti oli sunnitud kodumaalt lahkuma Õpilane oskab oma olemasolevaid teadmisi äsjaõpituga siduda</p>
<p>Viikingid</p>	<p>Õpilane oskab iseloomustada viikingite elukorraldust Kirjeldab viikingite elu ning nimetab ja näitab kaardil nende retkede põhisuundi</p>
<p>Viikingid ja Euroopa <i>Mõisted: varjaag, normann</i></p>	<p>Õpilane teab, kuidas ja kuhu viikingid oma retkedel jõudsid, millised on viikingite kultuuri mõjud tänapäevases maailmas. Hinnatakse õpilase oskust kasutada mõisteid ja selgitada põhjus-tagajärg seoste loomist</p>
<p>Eluolu muinasaja lõpul <i>Mõisted: hiied, arbujad, vanem, kihelkond, maakond, alepõllundus</i></p>	<p>Nimetab Eesti muinasmaakondi, suuremaid linnuseid, iseloomustab eestlaste eluolu muinasaja lõpul Hinnatakse muinasmaakondade tundmist-kontuurkaart Õpilane oskab oma olemasolevaid teadmisi äsjaõpituga siduda</p>
<p>Maakonnad, suhted maakondade vahel</p>	<p>Õpilane oskab nimetada maakondi ja näitab neid kaardil, oskab iseloomustada maakondade omavahelisi suhteid</p>

<p>Muistne vabadusvõitlus ja ristiusustamine</p> <p><i>Mõisted: kristlus, Mõõgavendade ordu, malev, liivlased, latgalid</i></p>	<p>Õpilane iseloomustab Eesti ristiusustamist ja muistset vabadusvõitlust.</p> <p>Õpilane oskab selgitada eestlaste allajäämise põhjuseid ning muistse vabadusvõitluse tagajärgi maale ja rahvale</p>
<p>Keskaegne ühiskond Eesti aladel.</p> <p>Valitsemine.</p>	<p>Õpilane teab, kuidas jagati Eesti alad keskajal, oskab iseloomustada võõrvõimude tegutsemist Eesti aladel, teab, mille poolest Eesti keskaeg sarnaneb/ erineb euroopa keskajaga</p>
<p>Liivi ordu</p>	<p>Õpilane teab, mis oli Liivi ordu ja oskab iseloomustada Liivi ordu poliitikat Läänemere ääres. Õpilane kasutab kontekstis mõisteid Mõõgavendade Ordu, Liivi Ordu</p>
<p>Linnad Eesti aladel</p>	<p>Oskab nimetada Eesti linnu keskajal, iseloomustab ja toob näiteid elukorralduse kohta</p> <p>Võrdleb eesti ja euroopa linnu</p>
<p>Kordamine</p>	<p>Õpilane teab, millised muudatused toimusid Eesti aladel 13.-15. sajandil, oskab anda hinnanguid protsessidele ja oma seisukohta põhjendada</p>
<p>Kokkuvõttev hindamine. Kontrolltöö: Eesti keskajal.</p>	<p>Hinnatakse õpilase orienteerumist ajajoonel, mõistete kasutamise oskust, kontuurkaardi kasutamist, hinnangute andmist ja põhjendamist.</p> <p>Nimetab Eesti muinasmaakondi ja suuremaid linnuseid, iseloomustab eestlaste eluolu muinasaja lõpul, Eesti ristiusustamist ja muistset vabadusvõitlust;</p>

<p>Saksa-Rooma keisririik</p> <p><i>Mõisted: keiser, kuurvürst,</i></p>	<p>Õpilane oskab siduda saadavat infot varemõpituga- Rooma keisririigiga</p> <p>Teab, mida tähendab väljend „Canossas käima“</p>
<p>Parlamendi kujunemine Inglismaal</p> <p><i>Mõisted: parlament,</i></p>	<p>Õpilane teab, miks Inglismaal kujunes parlament; oskab iseloomustada ühiskonna arengut</p>
<p>Prantsusmaa ühendamine</p> <p><i>Mõisted: generalstaadid, Saja-aastane sõda</i></p>	<p>Õpilane teab, kuidas Prantsuse kuningad riigis oma võimu kehtestasid. Teab, miks Inglismaa ja Prantsusmaa omavahel sõdisid.</p> <p>Oskab kasutada kaarti sõja käigust jutustamiseks</p> <p>Oskab iseloomustada relvastuse arengut; oskab näha seoseid tehnika arengu ja relvastuse uuendamise vahel.</p>
<p>Eluolu keskajal</p>	<p>Õpilane tegutseb rühma liikmena, oskab oma teadmisi rakendada, õpikust infot otsida</p> <p>Õpilane meenutab õpitut, on aktiivne õppija</p> <p>Hinnatakse aktiivsust, viisakust, osalemist töös omapoolsete märksõnadega</p>
<p>Kordamine</p>	<p>Õpilane annab kokkuvõtva ülevaate õpitust</p>
<p>Kokkuvõttev hindamine. Kontrolltöö:</p> <p>Keskaja ühiskond Inglismaa, Saksamaa ja Prantsusmaa näitel.</p>	<p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid paavst, patriarh, piiskop, preester, munk, nunn, senjäär, vasall, feodaal, pärisori, Inglise parlament.</p>
<p>Tehnika areng</p> <p><i>Mõisted: trükikunst, vesiratas, gloobus, tulirelvad, malm</i></p>	<p>Õpilane teab tehnika arengu tausta. Oskab iseloomustada tehnika arengu põhijooni, oskab näha seoseid tehnika arengu ja ühiskonna arengu vahel. Õpilane oskab</p>

	kasutada oma ajaloo teadmisi ka loomingu loomingu võttes
Uue maailmapildi kujunemine. <i>Mõisted: renessanss</i>	Õpilane oskab selgitada, mis on renessanss Teab, kes oli Leonardo da Vinci, Niccolò Machiavelli, Mikolaj Kopernik, Erasmus Rotterdami. Hinnatakse ajalooteadmiste rakendamist, isikute tundmist, mõistete rakendamist, näidete toomist
Humanism	Õpilane oskab selgitada humanismi mõistet; oskab selgitada seoseid antiikkultuuri ja uusaegse maailmavaate vahel
Kujutav kunst	Õpilane oskab iseloomustada kunstielust toimunut, oskab võrrelda kunsti keskajal ja uusaegsel, toob välja olulised erinevused
Kordamine. Kokkuvõttev hindamine: esitluse koostamine ja ettekanne.	Õpilane oskab anda ülevaate uusaegsest toimuvatest muutustest; oskab võrrelda keskaega ja uusaega; oskab tuua näiteid oma seisukohtade toetuseks Hinnatakse probleemi püstitamist, seisukoha sõnastamist ja näidete toomist oma seisukoha toetamiseks
Maadeavastused <i>Mõisted: maadeavastused,</i>	Õpilane teab, miks algasid suured maadeavastused Oskab kasutada atlasit info leidmiseks ja jutustamiseks/küsi-mustele vastamiseks
Maadeavastuste tagajärjed	Õpilane oskab iseloomustada maadeavastuste tagajärge nii Euroopa kui muu maailma inimeste jaoks
Maadeavastused ja Euroopa	Õpilane oskab iseloomustada maadeavastuste tagajärge, oskab näha ajaloo mõju tänases päevas. Õpilane oskab

	välja pakkuda võimalikke lahendusi ajaloolistel põhjustel tekkinud probleemide leevendamiseks/lahendamiseks
Kordamine	Õpilane oskab iseloomustada maadeavastuste tagajärgi erinevate inimrühmade seisukohtalt
Kokkuvõttev hindamine. Kontrolltöö: Suured maadeavastused ja selle tagajärjed.	Teab, kuidas mõjutasid varauusaegset ühiskonda maadeavastused, tehnoloogia areng ja reformatsioon;
Katoliku kirik ja reformatsioon <i>Mõisted: kirik, reformatsioon, Martin Luther.</i>	Õpilane oskab iseloomustada katoliku maailmavaate põhimõtteid; õpilane teab, miks reformatsioon alguse sai. Õpilane oskab oma sõnadega selgitada õpitud mõisteid
Reformatsioon Saksamaal. Martin Luther	Õpilane teab, kes oli Martin Luther; oskab iseloomustada Lutheri tegevust. Teab, kuidas kulges reformatsioon Saksamaal
Reformatsioon Euroopas	Õpilane oskab kasutada ajalooatlast, et iseloomustada reformatsiooni levikust Euroopas; teab kalvinismi ja anglikaani kiriku mõisteid
Kordamine	Õpilane oskab kasutada oma teadmisi ja õpikut info leidmiseks; oskab tuua näiteid oma kodukohast  Õpilane oskab kasutada interneti olemasolevate teadmiste täiendamiseks
Kokkuvõttev hindamine . Arutluse kirjutamine	Õpilane oskab probleemi püstitada ja sellel vastuseid otsida
Haldusjaotus ja linnad	Õpilane teab, milline oli Eesti alade haldusjaotus 16. sajandil  Oskab kasutada kaarti info leidmiseks

	Teab oma kodulinna/ kodumaakonna lugu 16. sajandi kontekstis
Reformatsioon	Õpilane oskab iseloomustada reformatsiooni rolli Eesti ajaloos Oskab näha seoseid Euroopa ja Eesti ajaloo vahel; oskab tuua näiteid Euroopa ja Eesti ajaloo ning kultuuri kokkupuute kohta-dest.
Liivi sõda. Sõja tagajärjed.	Õpilane teab, miks ja millal toimus Liivi sõda, kes selles osalesid ja millised olid sõja tagajärjed Oskab nimetada sõjaga seotud valitsejaid
Kordamine	Õpilane oskab seostada tänapäeva ajalooaga; oskab näha ajaloo jälgi ümbritsevas keskkonnas; Oskab väljendada oma seisukohta ja seda faktidega toetada. Õpilane oskab kasutada aasta jooksul õpitud teadmisi
Kokkuvõttev hindamine . Kontrolltöö: Eesti 16. sajandil. Liivi sõda.	Hinnatakse Liivi sõja põhjuste ja tagajärgede tundmist, ajajoone rakendamist, ajalookaardi kasutamise oskust, info leidmist kaardilt; põhjuse-tagajärje seost; ajalooliste isikute tundmist.
<b>ÕPPESISU</b>	<b>AJALUGU 8. KLASS</b> <b>ÕPITULEMUSED</b>
<b>Uusaja ühiskonna põhijooned Euroopas</b>	
Hindamise põhimõtted. Sissejuhatus ainesse. Euroopa riigid ja rahvad 17. ja 18. sajandil.	Iseloomustab valitsemiskorralduse muutusi uusajal: seisuslik riik, absolutism, parlamentarism;

	<p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid absolutism, parlamentarism.</p> <p>Teab, mis muutused toimusid Euroopa poliitilisel kaardil Vestfaali rahu.</p>
Kordamine	
Absolutismi-ajastu Euroopas.	<p>Iseloomustab valitsemiskorralduse muutusi uusajal: seisuslik riik, absolutism.</p> <p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid absolutism.</p>
Päikesekuningas Louis XIV Prantsusmaal	<p>Iseloomustab valitsemiskorralduse muutusi uusajal: seisuslik riik, absolutism.</p> <p>Teab, kes oli Louis XIV ja iseloomustab tema tegevust.</p>
<p>Inglismaa Charles I võimoleku ajal.</p> <p>Kodusõda Inglismaal. Inglismaa vabariik.</p> <p>Stuartite restauratsioon. Kuulus revolutsioon. Õpitu kordamine: õpilase eneseanalüüs saavutatud õpitulemuste kohta eelnevalt.</p>	<p>Iseloomustab valitsemiskorralduse muutusi uusajal: seisuslik riik, absolutism, parlamentarism.</p> <p>Toob esile ühiskonna ümberkorraldamise võimalusi reformide ja revolutsiooni teel ning saab aru, mille poolest need erinevad.</p> <p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid reform, revolutsioon, restauratsioon, absolutism, parlamentarism.</p>
<p>Kokkuvõttev hindamine.</p> <p>Kontrolltöö: Absolutism Prantsusmaal ja Inglismaal.</p>	<p>Iseloomustab valitsemiskorralduse muutusi uusajal: seisuslik riik, absolutism.</p> <p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid absolutism, parlamentarism.</p>
Kolmekümneaastane sõda.	<p>Teab, mis muutused toimusid Euroopa poliitilisel kaardil Vestfaali rahu tulemusena, ning näitab neid kaardil.</p>
Valgustusajastu	<p>Iseloomustab valitsemiskorralduse muutusi uusajal: absolutism, valgustatud absolutism, parlamentarism.</p>

	<p>Toob esile ühiskonna ümberkorraldamise võimalusi reformide ja revolutsiooni teel ning saab aru, mille poolest need erinevad. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid valgustus, reform, absolutism, parlamentarism.</p> <p>Teab, kes oli Voltaire ja iseloomustab tema tegevust.</p>
<p>Valgustatud absolutism Preisimaal ja Austrias. Õpitu kordamine: õpilase eneseanalüüs saavutatu õpitulemuste kohta eelnevalt.</p>	<p>Iseloomustab valitsemiskorralduse muutusi uusajal: seisuslik riik, absolutism, valgustatud absolutism.</p> <p>Toob esile ühiskonna ümberkorraldamise võimalusi reformide ja revolutsiooni teel ning saab aru, mille poolest need erinevad. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid valgustus, reform, absolutism.</p>
<p>Kokkuvõttev hindamine. Kontrolltöö: Valgustusajastu. Valgustatud absolutism Preisimaal ja Austrias.</p>	<p>Toob esile ühiskonna ümberkorraldamise võimalusi reformide ja revolutsiooni teel ning saab aru, mille poolest need erinevad. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid valgustus, reform, absolutism, parlamentarism.</p> <p>Teab, kes oli Voltaire ja iseloomustab tema tegevust.</p>
<p><b>Eesti Rootsi ja Vene riigi koosseisus</b></p>	
<p>Kordavalt Eesti alad keskajal. Liivi sõda</p>	<p>Teab, mis olid Liivi sõja tagajärjed Eestile.</p>
<p>Eesti 17. sajandil</p>	<p>Teab, mis muutused toimusid Rootsi ajal Eesti võimukorralduses, talurahva elus, hariduses ja kultuuris.</p> <p>Toob esile ühiskonna ümberkorraldamise võimalusi reformide teel.</p> <p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid reform, absolutism.</p>



Venemaa 17. sajandil	<p>Iseloomustab valitsemiskorralduse muutusi uusajal: absolutism.</p> <p>Toob esile ühiskonna ümberkorraldamise võimalusi reformide teel.</p> <p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid reform, absolutism.</p>
Venemaa 18. sajandil	<p>Iseloomustab valitsemiskorralduse muutusi uusajal: absolutism.</p> <p>Toob esile ühiskonna ümberkorraldamise võimalusi reformide teel.</p> <p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid reform, absolutism.</p> <p>Teab, kes oli Peeter I ja iseloomustab tema tegevust.</p>
Põhjasõda	<p>Teab, mis olid Põhjasõja tagajärjed Eestile.</p> <p>Teab, kes oli Peeter I ja iseloomustab tema tegevust.</p>
Eesti 18. sajandil	<p>Teab, mis muutused toimusid Vene ajal Eesti võimukorralduses, talurahva elus, hariduses ja kultuuris ning mis olid Põhjasõja tagajärjed Eestile.</p> <p>Toob esile ühiskonna ümberkorraldamise võimalusi reformide teel.</p> <p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid reform, absolutism.</p> <p>Teab, kes oli Peeter I ja iseloomustab tema tegevust.</p>
Õpitu kordamine: õpilase eneseanalüüs saavutatu õpitulemuste kohta eelnevalt.	Töölehe koostamisel lähtutakse eelnevatest õpitulemustest.
Kokkuvõttev hindamine. Kontrolltöö: Eesti Rootsi ja Vene riigi koosseisus 17-18. sajandil.	Teab, mis muutused toimusid Rootsi ajal Eesti võimukorralduses, talurahva elus, hariduses ja kultuuris.

	Teab, mis muutused toimusid Vene ajal Eesti võimukorralduses, talurahva elus, hariduses ja kultuuris ning mis olid Põhjasõja tagajärjed Eestile.
Eesti 17. ja 18. sajandil. Õpitu kordamine: õpilase eneseanalüüs saavutatu õpitulemuste kohta eelnevalt.	Teab, mis muutused toimusid Rootsi ja Vene ajal Eesti võimukorralduses, talurahva elus, hariduses ja kultuuris ning mis olid Põhjasõja tagajärjed Eestile;
Kokkuvõttev hindamine: arutluse kirjutamine: Eesti 17. ja 18. sajandil	Teab, mis muutused toimusid Rootsi ja Vene ajal Eesti võimukorralduses, talurahva elus, hariduses ja kultuuris ning mis olid Põhjasõja tagajärjed Eestile;
<b>USA iseseisvumine</b>	
Ameerika Ühendriikide süüd. USA riiklik korraldus.	Teab, kuidas tekkisid Ameerika Ühendriigid, ja iseloomustab Ameerika Ühendriikide riigikorraldust.
Ameerika Ühendriikide süüd.	Teab, kuidas tekkisid Ameerika Ühendriigid.
Ameerika Ühendriikide süüd. Õpitu kordamine: õpilase eneseanalüüs saavutatu õpitulemuste kohta eelnevalt.	Teab, kuidas tekkisid Ameerika Ühendriigid.
Kokkuvõttev hindamine: Kontrolltöö: USA iseseisvumine.	Teab, kuidas tekkisid Ameerika Ühendriigid ja iseloomustab Ameerika Ühendriikide riigikorraldust.
<b>Prantsuse revolutsioon ja Napoleoni ajastu</b>	
Prantsuse revolutsioon	Iseloomustab valitsemiskorralduse muutusi uusajal: seisuslik riik, absolutism, parlamentarism.

	<p>Selgitab Prantsuse revolutsiooni põhjusi, tagajärgi ja mõju.</p> <p>Toob esile ühiskonna ümberkorraldamise võimalusi reformide ja revolutsiooni teel ning saab aru, mille poolest need erinevad.</p>
Revolutsiooniline vabariik 1792-1799.	<p>Iseloomustab valitsemiskorralduse muutusi uusajal: seisuslik riik, absolutism, parlamentarism.</p> <p>Selgitab Prantsuse revolutsiooni põhjusi, tagajärgi ja mõju.</p> <p>Toob esile ühiskonna ümberkorraldamise võimalusi reformide ja revolutsiooni teel ning saab aru, mille poolest need erinevad.</p>
Prantsuse revolutsioon ja Euroopa. Õpitu kordamine: õpilase eneseanalüüs saavutatu õpitulemuste kohta eelnevalt.	<p>Iseloomustab valitsemiskorralduse muutusi uusajal: seisuslik riik, absolutism, parlamentarism.</p> <p>Selgitab Prantsuse revolutsiooni põhjusi, tagajärgi ja mõju.</p> <p>Teab, kes oli Napoleon iseloomustab tema tegevust.</p>
Kokkuvõttev hindamine: Kontrolltöö: Suur Prantsuse revolutsioon.	<p>Iseloomustab valitsemiskorralduse muutusi uusajal: seisuslik riik, absolutism, parlamentarism.</p> <p>Selgitab Prantsuse revolutsiooni põhjusi, tagajärgi ja mõju.</p> <p>Toob esile ühiskonna ümberkorraldamise võimalusi reformide ja revolutsiooni teel ning saab aru, mille poolest need erinevad.</p>
Euroopa Napoleoni sõdade ajal	<p>Iseloomustab valitsemiskorralduse muutusi uusajal.</p> <p>Selgitab Napoleoni reformide põhjusi, tagajärgi ja mõju.</p>

	<p>Toob esile ühiskonna ümberkorraldamise võimalusi reformide ja revolutsiooni teel ning saab aru, mille poolest need erinevad. Teab, kes oli Napoleon iseloomustab tema tegevust.</p>
Napoleoni langus	<p>Iseloomustab valitsemiskorralduse muutusi uusajal.</p> <p>Selgitab Napoleoni reformide põhjusi, tagajärgi ja mõju.</p> <p>Teab, kes oli Napoleon iseloomustab tema tegevust.</p>
Monarhistlik reaktsioon Euroopas. Viini kongress. Õpitu kordamine: õpilase eneseanalüüs saavutatu õpitulemuste kohta eelnevalt.	<p>Iseloomustab valitsemiskorralduse muutusi uusajal: seisuslik riik, absolutism.</p> <p>Teab, mis muutused toimusid Euroopa poliitilisel kaardil Viini kongressi tulemusena, ning näitab neid kaardil.</p>
Kokkuvõttev hindamine. Kontrolltöö: Napoleoni sõjad.	<p>Selgitab Napoleoni reformide põhjusi, tagajärgi ja mõju.</p> <p>Teab, kes oli Napoleon iseloomustab tema tegevust.</p> <p>Teab, mis muutused toimusid Euroopa poliitilisel kaardil Viini kongressi tulemusena, ning näitab neid kaardil.</p>
<b>Kultuur</b>	
Teadus ja kultuur: barokk ja rokokoo	Iseloomustab baroki põhijooni.
Teadus ja kultuur 1789–1849. Õpitu kordamine: õpilase eneseanalüüs saavutatu õpitulemuste kohta eelnevalt.	<p>Iseloomustab 19. sajandi ja 20. sajandi alguse peamisi kultuurisaavutusi.</p> <p>Iseloomustab baroki ja klassitsismi põhijooni.</p>
Kokkuvõttev hindamine. Kontrolltöö: Kultuur 18-19. sajandi I poolel.	<p>Iseloomustab 19. sajandi ja 20. sajandi alguse peamisi kultuurisaavutusi.</p> <p>Iseloomustab baroki ja klassitsismi põhijooni.</p>

<b>Industriaal-ühiskonna kujunemine</b>	
Tööstuslik pööre Euroopa	Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid monopol, linnastumine.
Industriaal-ühiskonna palgejooni.	Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid monopol, linnastumine.
Poliitilised õpetused. Õpitu kordamine: õpilase eneseanalüüs saavutatu õpitulemuste kohta eelnevalt.	Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid linnastumine, liberalism, konservatism, sotsialism.
Kokkuvõttev hindamine. Kontrolltöö: Tööstuslik pööre Euroopas ja poliitilised õpetused.	Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid monopol, linnastumine, liberalism, konservatism, sotsialism.
<b>Rahvuslus ja rahvusriigid</b>	
Liberaalne ja rahvuslik vabadus-liikumine	Iseloomustab rahvuslikku liikumist Euroopas. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid rahvusriik, rahvuslik liikumine.
Saksamaa ühendamine	Iseloomustab rahvuslikku liikumist Euroopas. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid rahvusriik, rahvuslik liikumine.
Saksa keisririik. Õpitu kordamine: õpilase eneseanalüüs saavutatu õpitulemuste kohta eelnevalt.	Iseloomustab rahvuslikku liikumist Euroopas. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid rahvusriik, rahvuslik liikumine.
Kokkuvõttev hindamine. Kontrolltöö: Rahvuslik liikumine 19. Sajandil. Saksamaa ühendamine.	Iseloomustab rahvuslikku liikumist Euroopas. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid rahvusriik, rahvuslik liikumine.
Suurbritannia 19. sajandil	Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid linnastumine, liberalism, konservatism, sotsialism. Oskab iseloomustada Suurbritannia arengut 19. sajandil.

USA 19. sajandil	Seletab ja kasutab kontekstis mõistet monopol, linnastumine, liberalism, konservatism. Oskab iseloomustada USA arengut 19. sajandil.
Prantsusmaa 19. sajandil	Teab, mis muutused toimusid Euroopa poliitilisel kaardil Viini kongressi tulemusena, ning näitab neid kaardil. Oskab iseloomustada Prantsusmaa arengut 19. sajandil.
<b>Eesti 19. sajandil ja 20. sajandi algul</b>	
Venemaa 19. sajandi I poolel	Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid rahvuslik liikumine, autonoomia. Oskab iseloomustada Venemaa arengut 19. sajandi I poolel.
Venemaa 19. sajandi II poolel ja 20. sajandi alguses. Õpitu kordamine: õpilase eneseanalüüs saavutatute õpitulemuste kohta eelnevalt.	Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid rahvuslik liikumine, autonoomia, venestamine. Oskab iseloomustada Venemaa arengut 19. sajandi I poolel ja 20. sajandi alguses.
Kokkuvõttev hindamine. Kontrolltöö: Eesti ja Venemaa 19. sajandi II poolele ja 20. sajandi alguses.	Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid rahvuslik liikumine, autonoomia, venestamine. Oskab iseloomustada Venemaa arengut 19. sajandi I poolel ja 20. sajandi alguses.
Eesti 19. sajandi I poolel	Iseloomustab rahvuslikku liikumist Eestis.
Rahvuslik ärkamine Eestis	Iseloomustab rahvuslikku liikumist Eestis. Seletab ja kasutab kontekstis mõistet rahvuslik liikumine.
Rahvuslik ärkamine Eestis	Iseloomustab rahvuslikku liikumist Eestis. Seletab ja kasutab kontekstis mõistet rahvuslik liikumine.

Eesti sajandivahetusel	Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid linnastumine, rahvuslik liikumine, venestamine. Iseloomustab rahvuslikku liikumist Eestis.
Eesti 19. sajandil ja 20. sajandi alguses	Iseloomustab rahvuslikku liikumist Eestis. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid, rahvuslik liikumine, venestamine.
Eesti 19. sajandil ja 20. sajandi alguses. Õpitu kordamine: õpilase eneseanalüüs saavutatu õpitulemuste kohta eelnevalt.	Iseloomustab rahvuslikku liikumist Eestis. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid, rahvuslik liikumine, venestamine.
Kokkuvõttev hindamine. Kontrolltöö: Rahvuslik ärkamisaeg. Venestamine Eestis. Eesti sajandivahetusel.	Iseloomustab rahvuslikku liikumist Eestis. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid, rahvuslik liikumine, venestamine.
<b>Esimene maailmasõda</b>	
Rahvusvahelised suhted maailmasõja eel	Teab Esimese maailmasõja põhjusi. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid Antant, Kolmikliit.
Sõja käik ja algus	Näitab kaardil Esimeses maailmasõjas osalenud riikide liite. Teab Esimese maailmasõja põhjusi. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid Antant, Kolmikliit.
Sõja lõpp ja tagajärjed	Näitab kaardil Esimeses maailmasõjas osalenud riikide liite. Teab Esimese maailmasõja põhjusi ja tagajärgi. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid Antant, Kolmikliit.
Esimene maailmasõda	Näitab kaardil Esimeses maailmasõjas osalenud riikide liite.

	<p>Teab Esimese maailmasõja põhjusi ja tagajärgi.</p> <p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid Antant, Kolmikliit.</p>
<p>Õpitu kordamine: õpilase eneseanalüüs saavutatu õpitulemuste kohta eelnevalt.</p>	<p>Näitab kaardil Esimeses maailmasõjas osalenud riikide liite.</p> <p>Teab Esimese maailmasõja põhjusi ja tagajärgi.</p> <p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid Antant, Kolmikliit.</p>
<p>Kokkuvõttev hindamine. Kontrolltöö: Esimene maailmasõda.</p>	<p>Näitab kaardil Esimeses maailmasõjas osalenud riikide liite.</p> <p>Teab Esimese maailmasõja põhjusi ja tagajärgi.</p> <p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid Antant, Kolmikliit.</p>
<p>Esimese maailmasõja mõju Venemaal. Veebruari-revolutsioon</p>	<p>Näitab kaardil Esimeses maailmasõjas osalenud riikide liite.</p> <p>Teab Esimese maailmasõja põhjusi ja tagajärgi.</p> <p>Seletab ja kasutab kontekstis mõistet Antant.</p> <p>Seletab ja kasutab kontekstis mõistet autonoomia.</p>
<p>Oktoobripööre Venemaal</p>	<p>Teab Esimese maailmasõja põhjusi ja tagajärgi.</p> <p>Seletab ja kasutab kontekstis mõistet Antant.</p>
<p>Esimese maailmasõja mõju Eestile: autonoomiast Vabadussõjani. Õpitu kordamine: õpilase eneseanalüüs saavutatu õpitulemuste kohta eelnevalt.</p>	<p>Selgitab Eesti iseseisvumist.</p> <p>Seletab ja kasutab kontekstis mõistet autonoomia.</p>



Kokkuvõttev hindamine. Kontrolltöö: Oktoobrirevolutsioon Venemaal. Vabadussõda.	Selgitab Eesti iseseisvumist. Seletab ja kasutab kontekstis mõistet autonoomia.
<b>Kultuur 19. sajandil ja 20. sajandi algul</b>	
Teadus areng ja muutused olmes.	Iseloomustab 19. sajandi ja 20. sajandi alguse peamisi kultuurisaavutusi.
Kunst	Iseloomustab 19. sajandi ja 20. sajandi alguse peamisi kultuurisaavutusi.
Teadus areng ja muutused olmes, kunst. Õpitu kordamine: õpilase eneseanalüüs saavutatu õpitulemuste kohta eelnevalt.	Iseloomustab 19. sajandi ja 20. sajandi alguse peamisi kultuurisaavutusi.
Kokkuvõttev hinne. Kontrolltöö: Kultuur ja eluolu 19-20. sajandi algul.	Iseloomustab 19. sajandi ja 20. sajandi alguse peamisi kultuurisaavutusi.
<b>ÕPPESISU</b>	<b>AJALUGU 9. KLASS</b> <b>ÕPITULEMUSED</b>
<b>Maailm kahe maailmasõja vahel 1918– 1939</b>	Näitab kaardil Esimese maailmasõja järel toimunud muutusi (Versailles´ süsteem). Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid: Rahvaste Liit, Versailles` süsteem.
<b><i>Rahvusvaheline olukord Esimese maailmasõja järel</i></b>	Toob esile rahvusvahelise olukorra teravnemise põhjusi 1930. aastail. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid: Rahvaste Liit, Versailles` süsteem.
<b><i>Maailmamajandus</i></b>	
Maailmamajandus kahe maailmasõja vahel. Hiilgus (Prosperity) ja viletsus	Toob esile rahvusvahelise olukorra teravnemise põhjusi 1930. aastail. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid demokraatia, diktatuur. Teab, kes olid järgmised isikud ja iseloomustab nende tegevust: Franklin Delano Roosevelt.

<p>Maailmamajandus. 1929. aasta majanduskriis. Õpitu kordamine: õpilase eneseanalüüs saavutatu õpitulemuste kohta eelnevalt.</p>	<p>Toob esile rahvusvahelise olukorra teravnemise põhjusi 1930. aastail. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid demokraatia, diktatuur. Teab, kes olid järgmised isikud ja iseloomustab nende tegevust: Franklin Delano Roosevelt.</p>
<p>Kokkuvõttev hindamine. Kontrolltöö: Maailm kahe maailmasõja vahel.</p>	<p>Toob esile rahvusvahelise olukorra teravnemise põhjusi 1930. aastail. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid demokraatia, diktatuur. Teab, kes olid järgmised isikud ja iseloomustab nende tegevust: Franklin Delano Roosevelt.</p>
<p><b><i>Demokraatia ja diktatuurid 1920.–1930. aastail</i></b></p>	
<p>Demokraatia Euroopas kahe maailmasõja vahel. Võidukäik või kriis. Suurbritannia ja Prantsusmaa peale Esimest maailmasõda: monarhia ja vabariik</p>	<p>Iseloomustab demokraatlikku ühiskonda. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid demokraatia, Rahvaste Liit, Versailles` süsteem, parlamentarism.</p>
<p>USA 1920.-1930. aastail. Tõusud ja mõõnad. Õpitu kordamine: õpilase eneseanalüüs saavutatu õpitulemuste kohta eelnevalt.</p>	<p>Iseloomustab demokraatlikku ühiskonda. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid demokraatia, Rahvaste Liit, Versailles` süsteem, parlamentarism.</p>
<p>Kokkuvõttev hindamine. Kontrolltöö: Demokraatia ja diktatuur 1920-1930-ndatel.</p>	<p>Iseloomustab demokraatlikku ühiskonda. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid demokraatia, Rahvaste Liit, Versailles` süsteem, parlamentarism.</p>
<p>Diktatuurid Euroopas. Miks tekkisid kahe maailmasõja vahelisel perioodil Euroopas diktatuurid?</p>	<p>Iseloomustab ning võrdleb demokraatlikku ja diktatuurset ühiskonda.</p>

Arutluse kirjutamisest ajaloos.	Toob esile rahvusvahelise olukorra teravnemise põhjusi 1930. aastail.
Demokraatia ja diktatuur. Totalitarism ja autoritaarsus.	<p>Iseloomustab ning võrdleb demokraatlikku ja diktatuurset ühiskonda.</p> <p>Toob esile rahvusvahelise olukorra teravnemise põhjusi 1930. aastail.</p> <p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid demokraatia, diktatuur, autoritarism, totalitarism, ideoloogia, fašism, kommunism, natsionaalsotsialism.</p>
Kommunistlik Venemaa.	<p>Iseloomustab ning võrdleb demokraatlikku ja diktatuurset ühiskonda.</p> <p>Toob esile rahvusvahelise olukorra teravnemise põhjusi 1930. aastail.</p> <p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid demokraatia, diktatuur, totalitarism, ideoloogia, kommunism, repressioon, Rahvaste Liit, Versailles` süsteem.</p> <p>Teab, kes olid järgmised isikud ja iseloomustab nende tegevust: Jossif Stalin.</p>
Fašistlik Itaalia	<p>Iseloomustab ning Võrdleb demokraatlikku ja diktatuurset ühiskonda.</p> <p>Toob esile rahvusvahelise olukorra teravnemise põhjusi 1930. aastail.</p> <p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid demokraatia, diktatuur, autoritarism, ideoloogia, fašism, repressioon, Rahvaste Liit, Versailles` süsteem.</p> <p>Teab, kes olid järgmised isikud ja iseloomustab nende tegevust: Benito Mussolini.</p>

<p>Natsionaal-sotsialistlik Saksamaa. Natsid jäävad natsideks. Õpitu kordamine: õpilase eneseanalüüs saavutatu õpitulemuste kohta eelnevalt.</p>	<p>Iseloomustab ning võrdleb demokraatlikku ja diktatuurset ühiskonda.</p> <p>Toob esile rahvusvahelise olukorra teravnemise põhjusi 1930. aastail.</p> <p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid demokraatia, diktatuur, totalitarism, ideoloogia, fašism, kommunism, natsionaalsotsialism, repressioon, Rahvaste Liit, Versailles` süsteem.</p> <p>Teab, kes olid järgmised isikud ja iseloomustab nende tegevust: Benito Mussolini ja Adolf Hitler.</p>
<p>Kokkuvõttev hindamine: Kontrolltöö: Diktatuurid Euroopas 1930ndatel.</p>	<p>Iseloomustab ning võrdleb demokraatlikku ja diktatuurset ühiskonda.</p> <p>Toob esile rahvusvahelise olukorra teravnemise põhjusi 1930. aastail.</p> <p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid demokraatia, diktatuur, totalitarism, ideoloogia, fašism, kommunism, natsionaalsotsialism, repressioon, Rahvaste Liit, Versailles` süsteem.</p> <p>Teab, kes olid järgmised isikud ja iseloomustab nende tegevust: Benito Mussolini ja Adolf Hitler.</p>
<p><b><i>Eesti Vabariik</i></b></p>	
<p>Vabadussõda (1918–1920)</p>	<p>Iseloomustab Eesti Vabariigi arengut demokraatliku parlamentarismi aastail.</p> <p>Teab, kes olid järgmised isikud ja iseloomustab nende tegevust: Konstantin Päts.</p> <p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid demokraatia, kommunism, Tartu rahu.</p>

Eesti Vabariik 1920.–1930. aastail	<p>Iseloomustab ning võrdleb Eesti Vabariigi arengut demokraatliku parlamentarismi aastail ja vaikival ajastul.</p> <p>Teab, kes olid järgmised isikud ja iseloomustab nende tegevust: Konstantin Päts, Jaan Tõnisson.</p> <p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid demokraatia, diktatuur, autoritarism, ideoloogia, kommunism, repressioon, Rahvaste Liit, vaikiv ajastu, parlamentarism, Tartu rahu.</p>
Eesti Vabariik 1920.–1930. aastail	<p>Iseloomustab ning võrdleb Eesti Vabariigi arengut demokraatliku parlamentarismi aastail ja vaikival ajastul.</p> <p>Teab, kes olid järgmised isikud ja iseloomustab nende tegevust: Konstantin Päts, Jaan Tõnisson.</p> <p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid demokraatia, diktatuur, autoritarism, ideoloogia, kommunism, repressioon, Rahvaste Liit, vaikiv ajastu, parlamentarism, Tartu rahu.</p>
Eesti välispoliitika 1920.–1930. aastail.	<p>Iseloomustab ning võrdleb Eesti Vabariigi arengut demokraatliku parlamentarismi aastail ja vaikival ajastul.</p> <p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid demokraatia, diktatuur, autoritarism, ideoloogia, kommunism, repressioon, Rahvaste Liit, vaikiv ajastu, parlamentarism, Tartu rahu.</p>
Kultuurielu Eestis kahe maailmasõja vahelisel ajal	<p>Iseloomustab kultuuri arengut ja eluolu Eesti Vabariigis nimetab uusi</p>

	kultuurinähtusi ja tähtsamaid kultuurisaavutusi.
Eesti Vabariik 1918–1940. Õpitu kordamine: õpilase eneseanalüüs saavutatu õpitulemuste kohta eelnevalt.	Lähtub eesti Vabariigi 1918–1940 õpitulemustest.
Kokkuvõttev hindamine: Kontrolltöö: Eesti Vabariik 1920-40.	<p>Iseloomustab kultuuri arengut ja eluolu Eesti Vabariigis nimetab uusi kultuurinähtusi ja tähtsamaid kultuurisaavutusi.</p> <p>Iseloomustab ning võrdleb Eesti Vabariigi arengut demokraatliku parlamentarismi aastail ja vaikival ajastul.</p> <p>Teab, kes olid järgmised isikud ja iseloomustab nende tegevust: Konstantin Päts, Jaan Tõnisson.</p> <p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid demokraatia, diktatuur, autoritarism, ideoloogia, kommunism, repressioon, Rahvaste Liit, vaikiv ajastu, parlamentarism, Tartu rahu.</p>
<b><i>Kultuur ja eluolu kahe maailmasõja vahel</i></b>	
Kultuur maailmasõdadevahelisel ajal. Kas vaimu- või võimumaailm?	Iseloomustab kultuuri arengut maailmas, nimetab uusi kultuurinähtusi ja tähtsamaid kultuurisaavutusi.
Muutused igapäevaelus	Iseloomustab kultuuri arengut maailmas, nimetab uusi kultuurinähtusi ja tähtsamaid kultuurisaavutusi.
Õpitu kordamine: õpilase eneseanalüüs saavutatu õpitulemuste kohta eelnevalt.	
Kokkuvõttev hindamine: kontrolltöö: Kultuur ja eluolu 1920-40.	Iseloomustab kultuuri arengut maailmas, nimetab uusi kultuurinähtusi ja tähtsamaid kultuurisaavutusi.

<b>Teine maailmasõda 1939-1945.</b>	
<b><i>Rahvusvaheline olukord</i></b>	
Rahvusvaheline olukord II maailmasõja eel	<p>Iseloomustab, milline oli rahvusvaheline olukord Teise maailmasõja eel, ja toob esile Teise maailmasõja puhkemise põhjusi.</p> <p>Seletab ja kasutab kontekstis mõistet MRP.</p>
Molotovi-Ribbentropi pakt	<p>Iseloomustab, milline oli rahvusvaheline olukord Teise maailmasõja eel, ja toob esile Teise maailmasõja puhkemise põhjusi.</p> <p>Selgitab MRP ja baaside lepingu tähtsust Eesti ajaloos.</p> <p>Teab, millal algas Teine maailmasõda.</p> <p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid MRP, baaside leping, okupatsioon.</p>
<b><i>Sõjategevuse üldiseloomustus</i></b>	
Teise maailmasõja algusaastad 1939–1942. Talvesõda	<p>Iseloomustab, milline oli rahvusvaheline olukord Teise maailmasõja eel, ja toob esile Teise maailmasõja puhkemise põhjusi.</p> <p>Näitab kaardil Teise maailmasõja sõjategevust Idarindel, Läänerindel, Vaiksel ookeanil ja Põhja-Aafrikas.</p> <p>Teab, mis riigid tegutsesid koostöös Saksamaaga ja mis riikidest moodustus Hitleri-vastane koalitsioon.</p> <p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid MRP, okupatsioon, Atlandi Harta, ÜRO.</p>
Teise maailmasõja käik aastail 1942–1945	Näitab kaardil Teise maailmasõja sõjategevust Idarindel, Läänerindel,

	<p>Vaiksel ookeanil ja Põhja-Aafrikas ning muudatusi Teise maailmasõja järel.</p> <p>Teab, millal algas ja lõppes Teine maailmasõda.</p> <p>Toob esile Teise maailmasõja tulemused ning tagajärjed.</p> <p>Teab, mis riigid tegutsesid koostöös Saksamaaga ja mis riikidest moodustus Hitleri-vastane koalitsioon.</p> <p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid, okupatsioon, ÜRO.</p>
Teine maailmasõda – totaalne sõda	<p>Toob esile Teise maailmasõja tulemused ning tagajärjed.</p> <p>Teab, mis riigid tegutsesid koostöös Saksamaaga ja mis riikidest moodustus Hitleri-vastane koalitsioon.</p> <p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid MRP, holokaust, küüditamine, okupatsioon, ÜRO.</p>
Õpitu kordamine: õpilase eneseanalüüs saavutatu õpitulemuste kohta eelnevalt.	Lähtub esitatud õpitulemustest.
Kokkuvõttev hindamine: kontrolltöö: Teine maailmasõda.	<p>Toob esile Teise maailmasõja tulemused ning tagajärjed.</p> <p>Teab, mis riigid tegutsesid koostöös Saksamaaga ja mis riikidest moodustus Hitleri-vastane koalitsioon.</p> <p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid MRP, holokaust, küüditamine, okupatsioon, ÜRO.</p>
<i>Eesti Teise maailmasõja ajal</i>	
Eesti Teises maailmasõjas	Iseloomustab, milline oli rahvusvaheline olukord Teise maailmasõja eel, ja toob



	<p>esile Teise maailmasõja puhkemise põhjusi.</p> <p>Näitab kaardil Teise maailmasõja sõjategevust Idarindel ning muudatusi Teise maailmasõja järel.</p> <p>Selgitab MRP ja baaside lepingu tähtsust Eesti ajaloos.</p> <p>Iseloomustab Eesti Vabariigi iseseisvuse kaotamist.</p> <p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid MRP, holokaust, küüditamine, baaside leping, okupatsioon, Atlandi Harta.</p>
Eesti mehed Teise maailmasõja rinnetel	<p>Selgitab MRP ja baaside lepingu tähtsust Eesti ajaloos.</p> <p>Iseloomustab Eesti Vabariigi iseseisvuse kaotamist.</p> <p>Toob esile Teise maailmasõja tulemused ning tagajärjed.</p> <p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid MRP, küüditamine, baaside leping, okupatsioon.</p>
Kokkuvõttev hindamine:arutluse kirjutamine – Millised olid eestlaste valikud Teises maailmasõjas?	<p>Selgitab MRP ja baaside lepingu tähtsust Eesti ajaloos.</p> <p>Iseloomustab Eesti Vabariigi iseseisvuse kaotamist.</p> <p>Toob esile Teise maailmasõja tulemused ning tagajärjed.</p> <p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid MRP, küüditamine, baaside leping, okupatsioon.</p>
<b>Maailma pärast Teist maailmasõda</b> <b>1945-2000 . Külm sõda</b>	

<p>Rahvusvaheline olukord pärast II maailmasõda. Külma sõja algus.</p>	<p>Iseloomustab külma sõja kujunemist ja olemust, toob esile selle avaldumise valdkonnad ja vormid. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid külma sõda, kriisikolle.</p>
<p>Rahvusvahelised suhted 1950.-1980. aastail. Võidurelvastumine</p>	<p>Iseloomustab külma sõja kujunemist ja olemust, toob esile selle avaldumise valdkonnad ja vormid. Näitab kaardil olulisemaid külma sõja aegseid kriisikoldeid. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid külma sõda, kriisikolle, NATO.</p>
<p>Arenenud tööstusriigid. Õpitu kordamine: õpilase eneseanalüüs saavutatud õpitulemuste kohta eelnevalt.</p>	<p>Iseloomustab külma sõja kujunemist ja olemust, toob esile selle avaldumise valdkonnad ja vormid. Näitab kaardil olulisemaid külma sõja aegseid kriisikoldeid. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid külma sõda, kriisikolle. Iseloomustab kultuuri ja eluolu 20. sajandil;</p>
<p>Kokkuvõttev hindamine: kontrolltöö: rahvusvahelised suhted 1950-80. Külma sõda.</p>	<p>Iseloomustab külma sõja kujunemist ja olemust, toob esile selle avaldumise valdkonnad ja vormid. Näitab kaardil olulisemaid külma sõja aegseid kriisikoldeid. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid külma sõda, kriisikolle, NATO.</p>
<p><b><i>Läänemaailm USA ja Saksamaa Liitvabariigi näitel</i></b></p>	
<p>Ameerika Ühendriigid 20. sajandi teisel poolel</p>	<p>Iseloomustab tööstusriikide arengut USA näitel.</p>

	<p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid külma sõda, kriisikolle.</p> <p>Iseloomustab kultuuri ja eluolu 20. sajandil.</p>
Kordavalt külma sõja kriisid	<p>Iseloomustab külma sõja kujunemist ja olemust, toob esile selle avaldumise valdkonnad ja vormid.</p> <p>Näitab kaardil olulisemaid külma sõja aegseid kriisikoldeid.</p> <p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid külma sõda, kriisikolle.</p>
<p>Saksamaa Liitvabariik. Lääne-Euroopa imelaps. Jaapan – Aasia imelaps.</p> <p>Õpitu kordamine: õpilase eneseanalüüs saavutatud õpitulemuste kohta eelnevalt.</p>	<p>Iseloomustab tööstusriikide arengut Saksamaa LV näitel.</p> <p>Iseloomustab kultuuri ja eluolu 20. sajandil;</p>
Kokkuvõttev hindamine: kontrolltöö: USA ja Saksamaa Liitvabariik.	Iseloomustab tööstusriikide arengut USA ja Saksamaa LV näitel.
<b><i>Kommunistlikud riigid</i></b>	
Teine maailm – kommunistlikud riigid	<p>Iseloomustab kommunistlikku ühiskonda NSV Liidu näitel.</p> <p>Iseloomustab kultuuri ja eluolu 20. sajandil.</p> <p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid külma sõda, kriisikolle, kollektiviseerimine, industrialiseerimine, plaanimajandus, massirepressioon.</p>
<p>Sotsialistlik majandusmudel.</p> <p>Käsumajanduse allakäik.</p>	<p>Iseloomustab kommunistlikku ühiskonda NSV Liidu näitel.</p> <p>Toob esile kommunistliku süsteemi kokkuvarisemise põhjused ja tagajärjed.</p> <p>Iseloomustab kultuuri ja eluolu 20. sajandil.</p>

	Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid külüm sõda, kriisikolle, kollektiviseerimine, industrialiseerimine, plaanimajandus, massirepressioon.
Nõukogude Liit: Stalini surmast Tšernenkoni	Iseloomustab kommunistlikku ühiskonda NSV Liidu näitel. Iseloomustab kultuuri ja eluolu 20. sajandil. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid külüm sõda, kriisikolle, kollektiviseerimine, industrialiseerimine, plaanimajandus, massirepressioon.
Hiina Rahvavabariik. Õpitu kordamine: õpilase eneseanalüüs saavutatu õpitulemuste kohta eelnevalt.	Iseloomustab kommunistlikku ühiskonda. Iseloomustab kultuuri ja eluolu 20. sajandil.
Kokkuvõttev hindamine: kontrolltöö: Kommunistlikud riigid: NSVL ja Hiina.	Iseloomustab kommunistlikku ühiskonda. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid külüm sõda, kriisikolle, kollektiviseerimine, industrialiseerimine, plaanimajandus, massirepressioon.
Kokkuvõttev hindamine: Arutluse kirjutamine	Iseloomustab kommunistlikku ühiskonda.
<b><i>Eesti Nõukogude okupatsiooni all</i></b>	
Eesti Teises maailmasõjas	Iseloomustab, milline oli rahvusvaheline olukord Teise maailmasõja eel, ja toob esile Teise maailmasõja puhkemise põhjusi. Teise maailmasõja järel. Selgitab MRP ja baaside lepingu tähtsust Eesti ajaloos. Iseloomustab Eesti Vabariigi iseseisvuse kaotamist.

	<p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid MRP, küüditamine, baaside leping, okupatsioon, Atlandi Harta.</p>
<p>ENSV valitsemine</p>	<p>Iseloomustab kommunistlikku ühiskonda NSV Liidu näitel ning Eesti arengut NSV Liidu koosseisus.</p> <p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid kollektiviseerimine, industrialiseerimine, plaanimajandus, massirepressioon, Atlandi Harta.</p>
<p>Käsumajanduse juurutamine Eesti NSV-s. Käsumajanduse mõju ja tulemused.</p>	<p>Iseloomustab kommunistlikku ühiskonda NSV Liidu näitel ning Eesti arengut NSV Liidu koosseisus.</p> <p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid kollektiviseerimine, industrialiseerimine, plaanimajandus, massirepressioon.</p>
<p>ENSV Kultuur</p>	<p>Iseloomustab kommunistlikku ühiskonda NSV Liidu näitel ning Eesti arengut NSV Liidu koosseisus.</p> <p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid kollektiviseerimine, industrialiseerimine, plaanimajandus, massirepressioon.</p> <p>Iseloomustab kultuuri ja eluolu 20. sajandil.</p>
<p>Vastupanu kommunistlikule režiimile. Õpitu kordamine: õpilase eneseanalüüs saavutatu õpitulemuste kohta eelnevalt.</p>	<p>Iseloomustab kommunistlikku ühiskonda NSV Liidu näitel ning Eesti arengut NSV Liidu koosseisus.</p> <p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid kollektiviseerimine, industrialiseerimine, plaanimajandus, massirepressioon.</p>

<p>Kokkuvõttev hindamine: kontrolltöö: Eesti NSV.</p>	<p>Iseloomustab kommunistlikku ühiskonda NSV Liidu näitel ning Eesti arengut NSV Liidu koosseisus.</p> <p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid kollektiviseerimine, industrialiseerimine, plaanimajandus, massirepressioon, Atlandi Harta.</p>
<p><i>Kommunistliku süsteemi lagunemine</i> Nõukogude Liidu lagunemine</p>	<p>Toob esile kommunistliku süsteemi kokkuvarisemise põhjused ja tagajärjed.</p> <p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid perestroika, glasnost, külm sõda, kollektiviseerimine, industrialiseerimine, plaanimajandus, massirepressioon.</p> <p>Teab, kes olid järgmised isikud, ja iseloomustab nende tegevust: Mihhail Gorbatšov, Boris Jeltsin.</p>
<p>Idabloki lagunemine</p>	<p>Toob esile kommunistliku süsteemi kokkuvarisemise põhjused ja tagajärjed.</p> <p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid perestroika, külm sõda, kollektiviseerimine, industrialiseerimine, plaanimajandus, massirepressioon.</p> <p>Teab, kes olid järgmised isikud, ja iseloomustab nende tegevust: Mihhail Gorbatšov.</p>
<p>NSV Liidu ja Idabloki lagunemise sisemised ja välised põhjused. Õpitu kordamine: õpilase eneseanalüüs saavutatu õpitulemuste kohta eelnevalt.</p>	<p>Toob esile kommunistliku süsteemi kokkuvarisemise põhjused ja tagajärjed.</p> <p>Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid perestroika, glasnost, külm sõda, kollektiviseerimine, industrialiseerimine, plaanimajandus, massirepressioon.</p>

	Teab, kes olid järgmised isikud, ja iseloomustab nende tegevust: Mihhail Gorbatsšov.
Kokkuvõttev hindamine: kontrolltöö: Kommunistliku süsteemi lagunemine.	Toob esile kommunistliku süsteemi kokkuvarisemise põhjused ja tagajärjed. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid perestroika, glasnost, külm sõda, kollektiviseerimine, industrialiseerimine, plaanimajandus, massirepressioon. Teab, kes olid järgmised isikud, ja iseloomustab nende tegevust: Mihhail Gorbatsšov.
<b><i>Eesti Vabariigi iseseisvuse taastamine</i></b> Eesti Vabariigi taasiseseisvumine	Analüüsib Eesti iseseisvumise taastamist. Teab, kes olid järgmised isikud, ja iseloomustab nende tegevust: Mihhail Gorbatsšov, Boris Jeltsin, Arnold Rüütel, Edgar Savisaar. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid perestroika, glasnost, külm sõda, plaanimajandus, massirepressioon, Balti kett, laulev revolutsioon.
Eesti Vabariigi taasiseseisvumine	Analüüsib Eesti iseseisvumise taastamist. Teab, kes olid järgmised isikud, ja iseloomustab nende tegevust: Mihhail Gorbatsšov, Boris Jeltsin, Arnold Rüütel, Edgar Savisaar. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid perestroika, glasnost, külm sõda, plaanimajandus, massirepressioon, Balti kett, laulev revolutsioon.
Eesti Vabariigi taasiseseisvumine ja Eesti riik aastail 1991-2004	Analüüsib Eesti Vabariigi arengut. Teab, kes olid järgmised isikud, ja iseloomustab nende tegevust: Mihhail

	Gorbatšov, Boris Jeltsin, Arnold Rüütel, Lennart Meri, Edgar Savisaar, Mart Laar. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid, Euroopa Liit, NATO.
Muuseumitund	Analüüsib Eesti iseseisvumise taastamist ja Eesti Vabariigi arengut.
Kontrolltöö: Eesti Vabariigi taasiseseisvumine.	Analüüsib Eesti iseseisvumise taastamist. Teab, kes olid järgmised isikud, ja iseloomustab nende tegevust: Mihhail Gorbatšov, Boris Jeltsin, Arnold Rüütel, Edgar Savisaar.
<b><i>Maailm 1990. aastatest alates</i></b>	
Maailm 20. sajandi lõpul.	Iseloomustab eluolu 20. sajandil. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid Euroopa Liit, NATO. Toob esile kommunistliku süsteemi kokkuvarisemise tagajärjed.
21. sajandi algus	Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid Euroopa Liit, NATO.
<b><i>Kultuur ja eluolu 20. sajandi teisel poolel</i></b>	
Kultuur 20. sajandi teisel poolel.	Iseloomustab kultuuri ja eluolu 20. sajandil.
Teaduse ja tehnika areng	Iseloomustab kultuuri ja eluolu 20. sajandil.
Igapäevaelu. Õpitu kordamine: õpilase eneseanalüüs saavutatatu õpitulemuste kohta eelnevalt.	Iseloomustab kultuuri ja eluolu 20. sajandil.
Kokkuvõttev hindamine: kontrolltöö: Kultuur ja eluolu 20. sajandi II poolel.	Iseloomustab kultuuri ja eluolu 20. sajandil.

## INIMESEÕPETUS 7. KLASS



ÕPPESISU JA –TEGEVUS	7. KL LÕPETAJA ÕPITULEMUSED
<p><b>INIMENE</b></p> <p><b>Inimese elukaar ja murdeea koht selles</b> (5 tundi)</p> <p>Areng ja kasvamine.</p> <p>Arengut ja kasvamist mõjutavad tegurid.</p> <p>Inimese elukaar.</p> <p>Murde- ja noorukiea koht elukaares.</p> <p>Inimene oma elutee kujundajana.</p> <p>Enesekasvatuse alused ja võimalused.</p> <p>Vastutus seoses valikutega.</p>	<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1) iseloomustab murde- ja noorukiea arenguülesandeid üleminekul lapseeast täiskasvanuikka;</li> <li>2) kirjeldab, kuidas mõjutavad inimese kasvamist ja arengut pärilikud ning keskkonnategurid;</li> <li>3) toob näiteid inimese võimaluste kohta ise oma eluteed kujundada ning mõistab enda vastutust oma eluteed kujundades;</li> <li>4) kirjeldab põhilisi enesekasvatuse võtteid: eneseveenmist, enesetreeningut, eneseergutust ja -karistust ning enesesisendust.</li> </ol>
<p><b>Inimese mina</b> (6 tundi)</p> <p>Minapilt ja enesehinnang.</p> <p>Eneseanalüüs: oma iseloomujoonte, huvide, võimete ja väärtuste määramine.</p> <p>Konfliktide vältimine ja lahendamine.</p>	<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1) selgitab, mis on minapilt ja enesehinnang;</li> <li>2) kirjeldab positiivse endassesuhtumise kujundamise ja säilitamise võimalusi;</li> <li>3) kasutab eneseanalüüsi oma teatud iseloomujooni, huve, võimeid ja väärtusi määramiseks;</li> <li>4) väärtustab enesekasvatust ning toob näiteid enesekasvatuse võtete kohta;</li> <li>5) kirjeldab suhete säilitamise ning konfliktide vältimise võimalusi;</li> </ol>

	6) demonstreerib õpituatsioonis tõhusaid konfliktide lahendamise viise.
<p><b>Inimene ja rühm (7 tundi)</b></p> <p>Erinevad rühmad ja rollid.</p> <p>Rollide suhtelisus ja kokkuleppelisus.</p> <p>Reeglid ja normid rühmas.</p> <p>Inimsuhteid toetavad reeglid ja normid.</p> <p>Rühma kuulumine, selle positiivsed ja negatiivsed küljed.</p> <p>Hoolivus rühmas.</p> <p>Rühma surve ja toimetulek sellega.</p> <p>Sõltumatus, selle olemus.</p> <p>Autoriteet.</p>	<p>Õpilane:</p> <p>1) iseloomustab erinevaid rühmi ja toob näiteid enda kuulumise kohta erinevatesse rühmadesse;</p> <p>2) võrdleb erinevate rühmade norme ja reegleid ning kirjeldab enda rolli, õigusi ja kohustusi erinevates rühmades;</p> <p>3) mõistab normide ja reeglite vajalikkust ühiselu toimimisel ning korraldamisel;</p> <p>4) kirjeldab rühma kuulumise positiivseid ja negatiivseid külgi;</p> <p>5) demonstreerib õpituatsioonis toimetulekut rühma survega;</p> <p>6) selgitab sõltumatuse ja autoriteedi olemust inimsuhetes.</p>
<p><b>Turvalisus ja riskikäitumine (7 tundi)</b></p> <p>Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused, et vältida riskikäitumist: emotsioonidega toimetulek, enesetunnetamine, kriitiline mõtlemine, probleemide lahendamine, suhtlusoskus.</p> <p>Hakkamasaamine kiusamise ja vägivallega. Erinevad legaalsed ja illegaalsed uimastid. Uimastite tarvitamise lühi- ja pikaajaline mõju.</p>	<p>Õpilane:</p> <p>1) demonstreerib õpituatsioonis, kuidas kasutada tõhusaid sotsiaalseid oskusi uimastitega seotud olukordades: kriitiline mõtlemine, probleemide lahendamine, ohuolukordade ärahoidmine, ei ütlemine, kehtestav käitumine, abi andmine ja abi kutsumine;</p> <p>2) demonstreerib õpituatsioonis tõhusaid käitumisviise kiusamise ja vägivalga korral;</p>

	<p>3) eristab legaalseid ja illegaalseid uimasteid ning tähtsustab seaduste rolli laste tervise kaitsel;</p> <p>4) kirjeldab uimastite tarvitamise lühi- ja pikaajalist mõju tervisele.</p>
<p><b>Inimese mina ja murdeea muutused</b></p> <p>(10 tundi)</p> <p>Varane ja hiline küpsemine – igapäev oma tempo.</p> <p>Muutunud välimus.</p> <p>Nooruki põhimured küpsemisperioodil.</p> <p>Suguküpsus.</p> <p>Naiselikkus ja mehelikkus.</p> <p>Soorollid ja soostereotüübid.</p> <p>Lähedus suhetes.</p> <p>Sõprus.</p> <p>Armumine.</p> <p>Käimine.</p> <p>Lähedus ja seksuaalhuvi.</p> <p>Vastutus seksuaalsuhetes ja turvaline seksuaalkäitumine.</p>	<p>Õpilane:</p> <p>1) kirjeldab põhimuresid küpsemisperioodil ning nendega toimetuleku võimalusi;</p> <p>2) selgitab, milles seisneb suguküpsus;</p> <p>3) kirjeldab omadusi, mis teevad noormehe ja neiu meeldivateks suhtluskaaslasteks;</p> <p>4) selgitab soorolli olemust ning kirjeldab soostereotüüpset suhtumist;</p> <p>5) kirjeldab inimliku läheduse erinevaid avaldumisviise: vastastikust seotust ja meeldimist, sõprust ja armumist;</p> <p>6) kirjeldab, milles seisneb inimese vastutus seksuaalsuhetes;</p> <p>7) selgitab turvalise seksuaalkäitumise põhimõtteid.</p>

## INIMESEÕPETUS 8. KLASS

ÕPPESISU JA –TEGEVUS TERVIS	8.KLASSI LÕPETAJA ÕPITULEMUSED
-----------------------------	--------------------------------

<p><b>Tervis (12 tundi)</b></p> <p>Tervis kui heaoluseisund.</p> <p>Terviseaspektid: füüsiline, vaimne, emotsionaalne ja sotsiaalne tervis.</p> <p>Terviseaspektide omavahelised seosed.</p> <p>Eesti rahvastiku tervisenäitajad.</p> <p>Tervislik eluviis ning sellega seonduvate valikute tegemine ja vastutus. Tegurid, mis mõjutavad tervisele seotud valikuid.</p> <p>Tervisealased infoallikad ja teenused.</p> <p>Tervise infoallikate usaldusväärsus.</p> <p>Kehaline aktiivsus tervise tugevdajana.</p> <p>Kehaline vormisolek ja sobiva kehalise aktiivsuse valik.</p> <p>Toitumise mõju tervisele.</p> <p>Toitumist mõjutavad tegurid.</p> <p>Vaimne heaolu.</p> <p>Vaimset heaolu säilitada aitavad tegevused ja mõttelaad.</p> <p>Stress.</p> <p>Stressorid.</p> <p>Stressi kujunemine.</p> <p>Stressiga toimetulek.</p>	<p><b>Õpilane:</b></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1) kirjeldab füüsilise, vaimse, emotsionaalse ja sotsiaalse tervise vastastikust mõju ning seost;</li> <li>2) kirjeldab olulisi tervisenäitajaid rahvastiku tervise seisukohalt;</li> <li>3) analüüsib tegureid, mis võivad mõjutada otsuseid tervise kohta, ning demonstreerib õpitu olulisi näitajaid viise, kuidas langetada otsuseid tervisele seonduvate valikute puhul individuaalselt ja koostöös teistega;</li> <li>4) analüüsib ja hindab erinevate tervise infoallikate ning teenuste kasutamise võimalusi ja usaldusväärust;</li> <li>5) analüüsib enda tervise seisundit ning teab, mis tegurid ja toimetulekumehhanismid aitavad säilitada inimese vaimset heaolu;</li> <li>6) analüüsib inimese kehalise aktiivsuse ja toitumise mõju tervisele;</li> <li>7) analüüsib oma igapäevatoitu vastavust tervisliku toidu põhimõtetele;</li> <li>8) selgitab kehalise aktiivsuse mõju inimese füüsilisele, vaimsele, emotsionaalsele ja sotsiaalsele tervisele;</li> <li>9) oskab plaanida eri tüüpi kehalist aktiivsust oma igapäevaellu ning väärtustab kehalist aktiivsust eluviisi osana;</li> </ol>
---	--

<p>Kriis, selle olemus.</p> <p>Käitumine kriisiolukorras.</p> <p>Abistamine, abi otsimine ja leidmine.</p>	<p>10) selgitab stressi olemust, põhjusi ja tunnuseid;</p> <p>11) kirjeldab stressiga toimetuleku viise ning eristab tõhusaid toimetulekuviise mittetõhusatest, teab abi ja toetuse võimalusi;</p> <p>12) kirjeldab kriisi olemust ning seda, kuidas käituda kriisiolukorras; teab abi ja toetuse võimalusi.</p>
<p><b>Suhted ja seksuaalsus (11 tundi)</b></p> <p>Sotsiaalne tervis ja suhted.</p> <p>Suhete loomine, säilitamine ja katkemine.</p> <p>Suhete väärtustamine.</p> <p>Armastus.</p> <p>Seksuaalsuse olemus: lähisuhted, seksuaalidentiteet, seksuaalne nauding, soojätkamine, seksuaalne areng.</p> <p>Seksuaalne orientatsioon.</p> <p>Soorollide ja soostereotüüpide mõju inimese käitumisele ning tervisele.</p> <p>Seksuaalvahekord.</p> <p>Turvaline seksuaalkäitumine.</p> <p>Rasestumisvastased meetodid.</p> <p>Seksuaalõigused.</p> <p>Seksuaalsel teel levivate haiguste vältimine.</p>	<p>Õpilane:</p> <p>1) kirjeldab viise, kuidas luua ning säilitada mõistvaid, toetavaid ja lähedasi suhteid sotsiaalse tervise kontekstis;</p> <p>2) demonstreerib õpituatsioonis oskusi, mis aitavad kaasa suhete loomisele ja säilitamisele: üksteise aitamine, jagamine, koostöö, teineteise eest hoolitsemine;</p> <p>3) väärtustab tundeid ja armastust suhetes;</p> <p>4) selgitab seksuaalsuse olemust ja seksuaalse arengu individuaalsust ning tunnete osa selles arengus;</p> <p>5) kirjeldab tunnete ja läheduse jagamise viise;</p> <p>6) selgitab, milles seisneb partnerite vastutus seksuaalsuhetes;</p> <p>7) selgitab soorollide ja soostereotüüpide mõju inimese käitumisele ning tervisele;</p> <p>8) kirjeldab tõhusaid rasestumisvastaseid meetodeid;</p>

<p>HIV ja AIDS.</p> <p>Abi ja nõu saamise võimalused.</p>	<p>9) kirjeldab seksuaalsel teel levivate haiguste ärahoidmise võimalusi;</p> <p>10) teab, mis on HIV ja AIDS; teab HIVi nakatumise teid ning nakatumise vältimise võimalusi;</p> <p>11) eristab HIVi ja AIDSi müüte tegelikkusest;</p> <p>12) väärtustab vastutustundlikku käitumist seksuaalsuhetes ning kirjeldab seksuaalõigusi kui seksuaalsusega seotud inimõigusi;</p> <p>13) nimetab, kuhu saab pöörduda abi ja nõu saamiseks seksuaaltervise küsimustes.</p>
<p><b>Turvalisus ja riskikäitumine (9 tundi)</b></p> <p>Levinumad riskikäitumise liigid.</p> <p>Riskikäitumise mõju inimese tervisele ja toimetulekule.</p> <p>Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused riskikäitumisega toimetulekul.</p> <p>Uimastid ja nende toime kesknärvisüsteemile.</p> <p>Uimastitega seonduvad vääruskumused. Uimastite tarvitamise isiklikud, sotsiaalsed, majanduslikud ja juriidilised riskid.</p> <p>Sõltuvuse kujunemine.</p> <p>Esmaabi põhimõtted ja käitumine ohuolukordades.</p>	<p>Õpilane:</p> <p>1) kirjeldab levinumate riskikäitumiste tagajärgi, mõju inimese tervisele ja toimetulekule;</p> <p>2) kirjeldab ja selgitab levinumate riskikäitumiste ärahoidmise ja neisse sekkumise võimalusi indiviidi ja rühma tasandil, lähtudes igapäevaelust, ning teadvustab ennetamise ja sekkumise võimalusi ühiskonna tasandil;</p> <p>3) kirjeldab, mis on vaimne ja füüsiline uimastisõltuvus ning kuidas see kujuneb;</p> <p>4) kirjeldab ja demonstreerib õpitu olukordades, kuidas käituda uimastitega seotud olukordades;</p> <p>5) teab, kuidas käituda turvaliselt ohuolukorras ning kutsuda abi allergia, astma,</p>

	<p>diabeedi, elektrišoki, epilepsia, lämbumise, mürgituse, palaviku ja valu korral;</p> <p>6) demonstreerib õpituatsioonis esmaabivõtteid õnnetusjuhtumite ja traumade korral (nt kuumakahjustus, teadvusekaotus, südameseiskumine, uppumine jne).</p>
<p><b>Inimene, valikud ja õnn (3 tundi)</b></p> <p>Huvide ja võimete mitmekesisus ning valikud.</p> <p>Edukus, väärtushinnangud ja prioriteedid elus.</p> <p>Mina ja teised kui väärtus.</p> <p>Õnn.</p> <p>Toimetulek iseenda ja oma eluga õnne eeldusena.</p> <p>Kultuurirannitsa projekt-aktiivõppepäev Tallinna Tervisemuuseumis</p>	<p>Õpilane:</p> <p>1) analüüsib ennast oma huvide, võimete ja iseloomu põhjal ning seostab seda valikutega elus;</p> <p>2) mõistab, et toimetulek iseenda ja oma eluga tagab õnne ning rahulolu.</p>

### 9.kl. ühiskonnaõpetus

Õppesisu ja -tegevus	9.kl. õpilase õpitulemused
<p><b>Ühiskonna sotsiaalsed suhted</b></p> <p><b>Meedia ja teave 7 t.</b></p> <p>Raamatukogu, internet.</p> <p>Ajakirjanduse roll ühiskonnas: informeerimine, tähelepanu juhtimine</p>	<p>Õpilane:</p> <p>1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid: avalik arvamus, avalik elu, eraelu, ajakirjandusvabadus, ajakirjanduseetika, autoriõigus, autorivastutus, reklaam, intellektuaalomandi kaitse (plagiaat);</p>

<p>probleemidele, avaliku arvamuse kujundamine, meelelahutus jne.</p> <p>Kommunikatsioonieetika, avaliku ja eraelu piir.</p> <p>Turunduskommunikatsiooni funktsioon ja liigid: valimisreklaam, sotsiaalreklaam, kommertsreklaam jne.</p> <p>Autoriõigused ja –vastutus, teoste kasutamine: viitamine, tsiteerimine, üles- ja allalaadimine. Plagieerimine.</p> <p>Internetist leitud uudiste analüüsimine.</p> <p>Reklaamide mõju analüüs (erinevates teabeallikates leiduvad reklaamid)</p>	<p>2)iseloomustab näidete varal avaliku ja eraelu piiride seadmist ning ületamist;</p> <p>3)avaldab arvamust ajakirjanduses käsitletavate probleemide kohta; kasutab lihtsamaid uurimis-meetodeid probleemide kirjeldamiseks;</p> <p>4)teab reklaami funktsioone ja liike;</p> <p>5)tunneb ja austab autori õigusi ning vastutust; viitab ja tsiteerib nõuetekohaselt.</p>
<p><b>Ühiskonna sotsiaalne struktuur 6 t.</b></p> <p>Sotsiaalsed rühmad ühiskonnas: soolised, ealised, rahvuslikud, usulised, varanduslikud, regionaalsed jms.</p> <p>Sotsiaalne kihistumine ja selle põhjused.</p> <p>Sotsiaalne sidusus. Sotsiaalne tõrjutus.</p> <p>Sotsiaalne tõrjutus. Sotsiaalne õiglus ja võrdõiguslikkus. Solidaarsus. Väärtused ja identiteedid. Mitmekultuuriline ühiskond ja selle võimalused ning probleemid.</p> <p>Leida erinevatest teabeallikatest meetmeid, mida Eesti riik vaesuse leevendamiseks kasutab.</p>	<p>Õpilane:</p> <p>1)teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid: sotsiaalsed erinevused, sotsiaalne kihistumine, sotsiaalne sidusus, sotsiaalne tõrjutus, identiteet, mitmekultuurilisus;</p> <p>2)märkab erinevusi sotsiaalsete rühmade vahel ja mõistab nende põhjusi;</p> <p>3)väärtustab sotsiaalset õiglust ja sidusust;</p> <p>4)väärtustab soolist võrdõiguslikkust;</p> <p>5)mõistab kultuuride erinevusi ja oskab suhelda teiste kultuuride esindajatega.</p>



<p><b>Ühiskonna institutsiooniline struktuur ja avalik sektor, tulundus- või äri sektor, kolmas sektor 3 t.</b></p> <p>Avalik sektor ja selle institutsioonid (riigiasutused, kohalik omavalitsus, , avalik-õiguslikud asutused).</p> <p>Erasektor kui kasumile suunatud sektor.</p> <p>Kolmas sektor kui mittetulundussektor.</p> <p>Sihtasutused, heategevus, vabatahtlik töö, kodanikualgatused.</p>	<p>Õpilane:</p> <p>1)teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid: avalik sektor, riigiasutus, avalik-õiguslik asutus, äri sektor, eraettevõtte, mittetulundussektor, sihtasutus;</p> <p>2)selgitab ühiskonna sektorite spetsiifikat ja rolli ühiskonnas;</p> <p>3)teab sotsiaalse ettevõtluse ja vabatahtliku töö võimalusi.</p>
<p><b>Ühiskonnaliikmete õigused 6 t.</b></p> <p>Inimõigused meie igapäevaelus, riigi ja üksikisiku roll nende tagamisel. Inimõiguste rikkumise ärahoidmine. Vägivald, kuritarvitamine, inimkaubandus jm.</p> <p>Põhiõigused; sotsiaal-majanduslikud, poliitilised ja kultuurilised õigused.</p> <p>Lapse õigused, kohustused ja vastutus.</p> <p>Lastekaitse rahvusvahelised probleemid.</p> <p>Inimkaubandus, tööorjus, seksuaalne ekspluateerimine jm. UNICEFi tegevus.</p> <p>Tutvuda erinevate inimõigustealaste dokumentidega veebis.</p>	<p>Õpilane:</p> <p>1)teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid: inimõigused, põhiõigused;</p> <p>2)tunneb inimõigusi ja lastekaitse põhimõtteid;</p> <p>3)kirjeldab õiguste ja kohustuste , vabaduse ja vastutuse seost;</p> <p>4)tunneb riske, oskab vältida ohtusid ja teab, kust otsida abi.</p>
<p><b>Riik ja valitsemine</b></p> <p><b>Demokraatia 3 t.</b></p> <p>Demokraatliku ja mittedemokraatliku ühiskonna erinevused.</p>	<p>Õpilane:</p> <p>1)teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid: demokraatia, autokraatia, totalitarism, võimude lahusus ja tasakaal, õigusriik, kodanikuõigused,</p>

<p>Demokraatliku valitsemise põhijooned: võimuorganite valitavus ja aruandlus, võimude lahusus ja tasakaal.</p> <p>Õigusriik. Kodanikuvabadused ja -õigused.</p> <p>Tutvuda riigi sümboolikaga ja nende saamislugudega.</p>	<p>kodanikuvabadused, kodanikuühiskond, kodanikualgatus;</p> <p>2) selgitab demokraatia põhimõtteid ning nende rakendamist riigivalitsemises;</p> <p>3) tunneb demokraatlikus ühiskonnas kehtivaid reegleid (nt. pluralismi, kaasamist, vähemusega arvestamist, igäihe võrdsust seaduse ees); käitub demokraatia põhimõtete järgi;</p> <p>4) eristab demokraatiat ja autokraatiat, võrdleb demokraatliku, autoritaarse ja totalitaarse ühiskonna põhijooni;</p> <p>5) selgitab õigusriigi toimimise põhimõtteid.</p>
<p><b>Eesti valitsemiskord 12 t.</b></p> <p>Põhiseadus. Põhiseaduslikud institutsioonid. Riigikogu koosseis ja ülesanded. Valitsuse moodustamine ja ülesanded. Vabariigi president. Kontrollorganid: õiguskantsler, riigikontroll. Kohus. Kohalik omavalitsus.</p> <p>Õigussüsteem. Eesti kohtusüsteem. Õigusaktide kasutamine. Alaealiste õiguslik vastutamine.</p> <p>Kodakondsus. Eesti kodakondsuse saamise tingimused. Kodanikuõigused ja –kohustused. Euroopa Liidu liikmesriikide kodanikud, kodakondsuseta isikud ning kolmandate riikide kodanikud, nende õigused ja kohustused Eestis.</p>	<p>Õpilane:</p> <p>1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid: põhiseadus, põhiseaduslik institutsioon, põhiseaduslikud õigused, seadusandlik võim, opositsioon, koalitsioon, täidesaatev võim, president, õiguskantsler, riigikontroll, kohalik omavalitsus (KOV), kohus, õigusakt, erakond, valimised, kodakondsus, kodanik, alaline elanik;</p> <p>2) tunneb ja oskab kasutada Eesti Vabariigi põhiseadust ning iseloomustab Eesti riigi poliitilist ja halduskorraldust;</p> <p>3) mõistab seaduste järgimise vajadust ja seaduste eiramise tagajärgi ning teab, kuhu oma õiguste kaitseks pöörduda; oskab leida</p>

<p>Erakonnad. Erakonna ülesanded demokraatlikus riigis. Eesti parlamendierakonnad.</p> <p>Valimised. Valimiste üldine protseduur. Kandidaadid ehk valitavad ja hääletajad ehk valijad; nende rollid. Valimiskampaania. Teadlik hääletamine.</p> <p>Eesti Euroopa Liidu liikmena. Eesti rahvusvahelistes organisatsioonides.</p> <p>Eesti Vabariigi põhiseadusega tutvumine.</p>	<p>vajalikkude õigusakti ning kasutada elektroonilist Riigi Teatajat (eRT);</p> <p>4) teab riigi- ja omavalitsusasutuste struktuuri, sh riigi- ja omavalitsusasutuste portaalide kasutusvõimalusi;</p> <p>5) tunneb kodanikuõigusi ja -kohustusi, Eesti Vabariigi ja Euroopa Liidu kodakondsuse saamise tingimusi;</p> <p>6) selgitab valimiste üldisi põhimõtteid;</p> <p>7) teab peamisi rahvusvahelisi organisatsioone, mille liige Eesti on;</p> <p>8) nimetab Eesti parlamendierakondi;</p> <p>9) teab Euroopa Liidu liikmelisusest tulenevaid õigusi, võimalusi ja kohustusi.</p>
<p><b>Kodanikuühiskond 15 t.</b></p> <p>Kodanikuühiskonna olemus ja põhijooned. Vabaihendused ja MTÜd. Kirik ja usuühendused.</p> <p>Kodanikuosalus ja kodaniku-algatus. Kodanikuajakirjandus. Vabatahtlik tegevus, kaasatus ühendustesse ja organisatsioonidesse. Noorte osalusvõimalused. Õpilasmavalitsus ja õpilasorganisatsioonid.</p> <p>Noorteprojektid.</p> <p>Käitumine kriisiolukordades.</p>	<p>Õpilane:</p> <p>1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid: kodanikuühiskond, vabaihendus, kodanikuosalus, kodanikualgatus;</p> <p>2) iseloomustab kodanikuühenduse rolli demokraatia tagamisel;</p> <p>3) mõistab kodanikuühiskonna ja vabaihenduste toimimise põhimõtteid ning eesmärgi;</p> <p>4) analüüsib kodanikuühiskonnas tegutsemise võimalusi ja probleeme ning pakub lahendusi.</p>

<p>Tutvu kriisiolukorraks ettenähtud ettevalmistuste ja tegevustega. Kasuta internetist leitud juhiseid. Ja koosta endale tegevuskava kriisiolukorraks.</p>	
<p><b>Majandus 17 t.</b></p> <p>Turumajanduse põhijooned. Nõudmine ja pakkumine. Konkurents. Tootlikkus ja kasum. Ettevõtluse vormid: aktsiaselts (AS), osahing (OÜ), füüsilisest isikust ettevõtja (FIE). Ettevõtluse roll ühiskonnas. Ressursside jagamine maailmas.</p> <p>Riigi roll majanduses: plaanimine ja regulatsioon. Riigieelarve. Maksud, maksustamise põhimõtted. Tulude ümberjagamine. Ühishüved ja sotsiaalne turvalisus. Aus maksumaksmine. Sotsiaaltoetused ja sotsiaalkindlustus.</p> <p>Tööturg. Tööturu mõiste. Tööandja ja töövõtja rollid töösuhetes. Tööõigus. Hõivepoliitika, tööturu meetmed tööandjaile ja tööotsijaile. Erinevast soost, erineva haridustaseme ning töö- ja erialase ettevalmistusega inimesed tööturul.</p> <p>Isiklik majanduslik toimetulek. Eesmärkide seadmine ja ressursside hindamine. Palk ja palgaläbirääkimised. Isiklik eelarve. Elukestva õppe tähtsus pikaajalises toimetulekus. Säästmine ning investeerimine. Laenamine. Tarbija-käitumine, säästlik ja õiglane tarbimine.</p>	<p>Õpilane:</p> <p>1)teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid: turumajandus, turg ja turusuhted, nõudmine, pakkumine, konkurents, tootlikkus, kasum, riigieelarve, riiklikud ja kohalikud maksud, ühishüve, sotsiaalne turvalisus, vaesus, sotsiaal-kindlustus, sotsiaaltoetus, tööturg, bruto- ja netopalk, laen, investeeering, tarbijakaitse;</p> <p>2)tunneb erineva haridusega inimeste võimalusi tööturul; teab, mida tähendab olla omanik, ette-võtja, tööandja, töövõtja, töötu;</p> <p>3)analüüsib ja hindab oma huve, võimeid ja võimalusi edasiõppimist ning karjääri plaanides;</p> <p>4)teab eelarve koostamise põhimõtteid, oskab arvutada netopalka;</p> <p>5)teab oma õigusi ja vastutust tarbijana ning tarbib säästlikult;</p> <p>6)kirjeldab tänapäeva turumajanduse põhimõtteid ning ettevõtluse ja riigi rolli majanduses; selgitab maksustamise eesmäärke, teab Eestis kehtivaid makse, üksikisiku õigusi ja kohustusi seoses maksudega.</p>

Tarbijakaitse kaupade ja teenuste turul.	
Tootemärgistused. Isiklik ettevõtlus.	